Dorobăț Virginia
Kviatchoschi Elena
Mihai Oana
Paraschiv Mădălina

MODALITĂȚI DE ÎMBOGĂȚIRE, ACTUALIZARE ȘI NUANȚARE A VOCABULARULUI PRIN ACTIVITĂȚI DE TIP PREȘCOLAR

ÎNDRUMĂTOR METODIC

ISBN 978-630-95356-3-4
Editura CARTEA VRÂNCEANĂ
FOCȘANI, 2026

DOROBĂȚ VIRGINIA

KVIATCHOSCHI ELENA

MIHAI OANA CAMELIA

PARASCHIV MĂDĂLINA

MODALITĂȚI DE ÎMBOGĂȚIRE, ACTIVIZARE ȘI NUANȚARE A VOCABULARULUI PRIN ACTIVITĂȚI DE TIP PREȘCOLAR

ÎNDRUMĂTOR METODIC

ISBN 978 – 630 – 95356 – 3 – 4
Editura CARTEA VRÂNCEANĂ
FOCȘANI, 2026

CUPRINS

ARGUMENT 3
CAPITOLUL I 4
EDUCAREA LIMBAJULUI ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL PREŞCOLAR 5
I. 1. Funcţiile limbajului 8
I. 2. Particularităţi ale vocabularului la vârsta preşcolară 12
I. 3. Dezvoltarea personalităţii şi creativitatea la vârsta preşcolară 15
I. 4. Rolul limbajului în procesul de cunoaştere a realităţii şi în stimularea activităţii intelectuale 17
I. 5. Importanţa educării limbajului în activitatea instructiv-educativă din grădiniţă 20
CAPITOLUL II 22
MODALITĂȚI DE STIMULARE ȘI ÎMBOGĂȚIRE A VOABULARULUI PRIN ACTIVITĂȚI DE EDUCARE A LIMBAJULUI 22
II. 1. Specificul domeniului limbă și comunicare în învățământul preșcolar 22
II. 2. Perspectiva interdiciplinară a învățământului preșcolar 25
II. 3. Organizarea spațiului educativ pe arii de stimulare 27
II. 4. Activități pentru educarea limbajului în grădiniță 34
Bibliografie……..……63

ARGUMENT

Îmbogățirea, activizarea și nuanțarea vocabularului reprezintă una dintre direcțiile fundamentale ale educației timpurii, deoarece limbajul constituie principalul instrument prin care copilul cunoaște lumea, își exprimă gândurile, emoțiile și nevoile și stabilește relații cu cei din jur. În perioada preșcolară, dezvoltarea vocabularului se realizează cel mai eficient prin activități specifice vârstei, bazate pe joc, conversație, povestire, lectură, observare și experiențe directe de învățare. Aceste activități nu urmăresc doar acumularea unui număr mai mare de cuvinte, ci și utilizarea lor corectă, expresivă și adaptată diferitelor situații de comunicare.

Tema este deosebit de relevantă în contextul educației actuale, deoarece un vocabular bogat și activ contribuie la dezvoltarea competențelor de comunicare, stimulează gândirea, creativitatea și imaginația și facilitează integrarea socială și succesul școlar ulterior. Rolul cadrului didactic este acela de a crea contexte variate și atractive de învățare, în care copilul să fie încurajat să comunice, să descopere sensuri noi și să folosească un limbaj din ce în ce mai nuanțat.

Educația timpurie oferă cadrul optim pentru dezvoltarea limbajului, întrucât activitățile specifice acestei etape sunt organizate într-o manieră atractivă, flexibilă și adaptată particularităților de vârstă ale copiilor. Jocul didactic, povestirea, lectura după imagini, memorizarea, convorbirea, activitățile artistico-plastice, muzicale, practice și cele de explorare a mediului creează numeroase situații de comunicare autentică, în care copilul își îmbogățește vocabularul cu termeni noi, își consolidează cuvintele deja cunoscute și învață să le utilizeze în contexte variate. Prin intermediul acestor activități, vocabularul pasiv este transformat treptat în vocabular activ, iar exprimarea devine mai clară, mai coerentă și mai expresivă.

Un aspect deosebit de important îl reprezintă nuanțarea vocabularului, proces prin care copilul învață să distingă sensurile cuvintelor, să utilizeze sinonime, antonime, diminutive, expresii și structuri lingvistice variate, adaptându-și limbajul la diferite situații de comunicare. Acest proces contribuie la dezvoltarea flexibilității gândirii, a creativității și a capacității de exprimare, favorizând înțelegerea relațiilor dintre obiecte, fenomene și evenimente. Totodată, limbajul bine dezvoltat facilitează formarea deprinderilor de ascultare

activă, de argumentare și de cooperare, competențe indispensabile în societatea contemporană.

În contextul actual al educației, caracterizat prin accentul pus pe dezvoltarea competențelor-cheie și pe învățarea centrată pe copil, identificarea și valorificarea celor mai eficiente modalități de dezvoltare a vocabularului dobândesc o importanță deosebită. Cadrul didactic are responsabilitatea de a crea situații variate de învățare, stimulative și interactive, care să încurajeze participarea activă a copilului la actul comunicării, explorarea limbajului și exprimarea liberă a ideilor și emoțiilor. Diversificarea strategiilor didactice și utilizarea unor metode moderne, interactive și experiențiale contribuie semnificativ la eficientizarea procesului de dezvoltare a vocabularului.

CAPITOLUL I

EDUCAREA LIMBAJULUI ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL PREŞCOLAR

Limbajul este „o formă de activitate specific umană care constă în esență în folosirea limbii în procesul de comunicare și gândire” astfel definește Al. Roșca și A. Chircev limbajul în „Psihologia copilului preșcolar” (Al. Roșca, A. Chircev, „Psihologia copilului preșcolar”, 1964, p. 103).

Limbajul uman reprezintă cel mai important mijloc de relație între conștiință și realitatea obiectivă, un instrument al cunoașterii. El este actul fundamental de legitimare a omului și de situare a sa pe scara evoluției și progresului materiei vii. Vârsta și locul intuirii limbii și limbajului sunt cele ale primei copilării, sintetizate altă dată cu „cei șapte ani de acasă”. Astăzi acele sarcini sunt preluate din grădiniță, loc de înaltă responsabilitate în care copilul este familiarizat cu ascultarea, vorbirea, cititul și scrisul. Omul are obligația să stăpânească vorbirea, să o perfecționeze și printr-un studiu neîncetat să o impună celor ce doresc să își însușească o rostire clară, precisă. Este și datoria noastră, a educatoarelor, de a ne alătura efortului celorlalți factori (familie, școală) pentru ca împreună să contribuim la însușirea unei vorbiri corecte, cursive, coerente.

Vorbirea este un dar dăruit de natură. Una din etapele cele mai bogate în dezvoltarea limbajului este etapa preșcolarității. Ținând cont de funcțiile deosebite ale limbajului, în special de cea cognitivă și cea comunicativă, exprimarea verbală constituie o problemă majoră a dezvoltării intelectuale în vederea pregătirii copilului pentru școală. Cei mici au nevoie de cât mai multe experiențe posibile. Copiii trebuie lăsați să experimenteze. Este de datoria noastră, ca educatoare, să le oferim prilejuri de exersare, de experimentare.Este necesar s cunoaștem mai întâi nivelul de dezvoltare al copiilor din grupă. Conversația este un proces bidirecțional. Ea implică vorbirea dar și ascultarea. Trebuie să creăm copiilor cât mai multe ocazii de a vorbi, dar să-i învățăm să și asculte. Educatoarea trebuie să urmărească, să creeze treptat deprinderea de a „mânui” corect aceea „taină” cum numește metaforic Tudor Arghezi limba „care nu lasă gândul ascuns în el să tacă, care prin făptura ei de aer, de floare, de lumină și glăsuiește minții din cărți și fără glas”.

Odată cu însușirea unei comportări civilizate, copilul învață prin ceea ce aude sau spune el însuși, politețea specific umană a limbajului. Este important ca expresiile „vă rog frumos", „mulțumesc", etc. Să nu fie ca o haină de sărbătoare scoasă rar din dulap, el să devină modul curent de adresare a copilului către oricine. Spunând copiilor lucruri atractive ei ne vor urmări cu interes, iscoditori sau perseverenți în a-și satisface curiozitatea. Satisfăcându-le curiozitatea, dorința, stimulându-i să povestească, educatoarea creează punți solide între ea și copil, îl apropie de ea înlesnindu-i cunoașterea preocupărilor, a micilor lui bucurii, a modului în care se produce dezvoltarea lui generală.Dezvoltarea intelectuală a copilului preșcolar este reflectată de nivelul de dezvoltare a limbajului, a atenției, de dezvoltare a memoriei și gândirii, precum și a tuturor celorlalte procese psihice care interacționează unele cu altele, definind personalitatea copilului. Modul de exprimare a copilului arată gradul său de pregătire intelectuală, reflectă de fapt, modul de gândire al acestuia. Cultivarea și educarea limbajului implică educarea gândirii. Învățându-i pe copii să se exprime clar și corect, aceștia vor gândi clar și corect. Gândind asupra mijloacelor de exprimare a propriilor idei, căutând o corespondență mai precisă între conținutul vorbirii și întrebuințarea anumitor forme gramaticale, copilul reușește să imprime vorbirii sale mai multă corectitudine și precizie la vârsta preșcolară mare.

Educatoarea poate obține referințe despre preocupările educative ale părinților, observând limbajul copiilor la intrarea în grădiniță. Receptivi la modelele oferite de cei din jurul lor, preșcolarii observă, preiau și folosesc gestul, cuvinte, expresii văzute, auzite la adulți sau la alți copii. Familia, apoi grădinița sunt sursele de exemplu din care copilul se alimentează pentru însușirea comportammentului, el ajungând treptat să socializeze, încadrându-se într-un sistem de relații care presupun respectarea unor norme, activități comune. Fără limbaj acest lucru nu este cu putință. Se știe că există o strânsă corelație între reușita școlară a viitorilor elevilor și calitatea limbajului lor. Copiii cu o vorbire frumoasă, expresivă, având un vocabular deosebit de bogat, nu vor avea probleme deosebite în procesul școlarității. Copiii care prezintă întârzieri în dezvoltarea limbajului sau tulurări de limbaj, se izolează, nu pun întrebări educatoarei chiar dacă au nedumeriri, ei nu ridică mâna și nu dau răspunsuri pentru că în sinea lor nu doresc să vorbească. Acești copii își pierd interesul pentru grădiniță, pentru activitățile organizate și vor avea greutăți în adaptarea la mediul școlar.

Este bine ca părinții și educatoarele să aibă mereu în minte că este mult mai important pentru dezvoltarea intlectuală a copilului ca el să fie ajutat să pronunțe sunetele în mod corect decât să fie lăsat pentru „drăgălășenie", să pronunțe cuvinte neclare, incorect exprimate. Necorectate, aceste forme se fixează prin repetare, împiedicând procesul formării intelectuale

a copiilor. Prin intermediul limbajului, copilul reușește să-și construiască imaginea lumii, să se apropie tot mai mult de lumea adultului. Nu este permisă practica de a-l împiedica pe copil să se exprime verbal. Dimpotrivă, trebuie să-i dăm prilejul să aibă inițiative de comunicare verbală, să vorbească liber, deschis, să-și exprime gândurile, sentimentele, să-și exerseze expresivitatea verbală. A opri copilul să vorbească înseamnă a-l opri să se dezvolte și să se autorealizeze. Copilul are o nepotolită sete de cunoaștere și imposibilitatea de a comunica prin limbaj ar produce o stagnare în dezvoltarea personalității lui.

În grădiniță, parcurgând cele trei grupe, copiii dobândesc un bagaj de cunoștințe, vor ști să vorbească corect, să enunțe cel puțin, va înțelege semnificația cuvintelor pe care va reuși apoi să le interpreteze în fraze. Pentru ca în grădiniță copiii să atingă limbajul explicit, nu este îndeajuns să vorbească. Există tendința ca în activitatea organizată cu întrega grupă să vorbească aceeași copii, de aceea este necesar să acordăm câteva momente fiecărui copil pentru a putea vorbi, să îl punem în situația de a comenta fapte, obiecte, persoane pe care le cunoaște.

Întregul proces de educare al copiilor din grădiniţă se realizează pe cale orală, nucleul central al comunicării orale reprezentându-l dialogul. Educatoarea şi copilul sunt cei doi parteneri ai învăţământului preşcolar. De aici rezultă necesitatea de a deprinde şi iniţia copilul în arta dialogului, ca modalitate de comunicare. Dialogul presupune şi capacitatea de a asculta partenerul. După vârsta de patru ani, copiii simt nevoia să fie ascultaţi şi ştiu că este necesar să răspundă la solicitările verbale ale celorlalţi. S-a constatat că preşcolarul învaţă mai greu să urmărească atent vorbirea partenerului de dialog şi să îşi amâne replica. De aici rezultă multe întreruperi ale celuilalt sau prezenţa vorbirii simultane. Cu cât copilul este mai mic cu atât sunt mai evidente dificultăţile în folosirea dialogului. Pe măsură ce copiii înainteză în vârstă ei vor putea susţine discuţii cu o durată mai lungă, şi cu cât interesul comun este mai mare, replicile se conturează mai mult pe aceeşi temă.

Este necesar a fi cunoscute şi subliniate aceste aspecte ale comunicării orale, deoarece fiecare regulă şi strategie a dialogului trebuie învăţată temeinic şi de timpuriu.

I.1. Funcţiile limbajului

Limbajul, ca fenomen psihologic, este procesul individual de folosire subiectivă şi personală de către fiecare individ al sistemului general al limbii. Dacă limba unui popor este unică, şi aceeaşi pentru fiecare membru al colectivităţii care o vorbesc, limbajul se constituie diferenţial, în tot atâtea variante individuale câţi indivizi folosesc limba data. El exprimă în fond, gradul de interiorizare, de însuşire şi stăpânire de către fiecare dintre noi a elementelor limbii. De aceea unii dintre noi au un limbaj mai bogat, mai expresiv, plastic, iar alţii un limbaj mai sărac, neexpresiv. Unii dispun de un debit verbal abundent, precipitat şi cu o slaba consistenţă informaţională. În schimb sunt alţii care au un limbaj succint, dar cu o mare concentraţie de idei.

Limbajul formulează, exprimă, detaliază şi amplifică diverse conţinuturi psihice, precum imaginile senzoriale, cele recente şi actuale, sau mai tardive din cunoaşterea noastră, stările afective, intenţionalitatea persoanei, scopurile etc. Prin acestea spunem că vorbirea configurează cunoaşterea noastră de tip uman, deoarece numai mecanismelor vorbirii şi verbalizării tuturor impresiilor nou-venite se face posibilă conştientizarea stimulilor şi integrarea proceselor psihice în activitatea subiectivă conştientă a omului.

Limbajul ca fenomen psihic îndeplineşte mai multe funcţii precum:

a) Funcţia de comunicare cunoscută şi sub denumirea de transferare a unui conţinut de la o persoană la alta este cea mai importantă şi constă în nominalizarea lucrurilor, a evenimentelor, realităţii, pe de o parte şi în efectuarea predicaţiilor coorespunzătoare. Funcţia comunicativă a limbii şi limbajului, prin excelenţă socială (pune pe oameni în relaţii reciproce), este indisolubil legată de funcţia cognitivă.

b) Funcţia cognitivă de integrare, conceptualizare şi, în genere de elaborare a limbii. Limbajul este implicat în toate procesele de cunoaştere prin cuvinte, care sunt purtătoare de informaţii şi semnificaţii, facilitând şi mediind operaţiile de generalizare şi abstractizare, permiţând explorarea şi investigarea realităţii, îmbogăţirea şi clasificarea cunoştinţelor.

P.Oleron, subliniază rolul deosebit de important al limbajului în dezvoltarea intelectuală a omului, distingând două forme de influenţă şi două feluri de efecte:

- de tip instrumental sau direct legate de calitatea limbajului ca unealtă (instrument) prin codare verbală.

„Că această codare are o valoare instrumentală este uşor de admis- scrie el- deoarece forma verbală discriminată sau categorizantă, mai uşor de memorat şi de evocat, permite , depăşirea ambiguităţii sau complexităţilor anumitor situaţii". Limbajul oferă astfel o modelare mintală a realităţii percepăute.

-de tipul exerciţiului sau indirect care se referă la faptul că folosirea limbajului verbal, ca instrument în activităţile cognitive, duce la apariţia, pentru subiect, a unei transformări necesare pentru buna folosire a uneltei receptive(cunoştinţe, priceperi, deprinderi dobândite prin exersarea funcţiei verbale).

„Astfel, omul care vorbeşte nu mai este exact la fel ca cel care nu vorbeşte. Chiar dacă, într-o situaţie dată, el nu pronunţă nici un cuvânt şi ceea ce face nu rezultă din obişnuinţele specifice, este cert că el nu este acelaşi ca în cazul în care n-ar fi învăţat o limbă şi nu s-ar fi exersat utilizarea ei" acelaşi autor, P.Oleron, în „Langue et developpement mintal" (Oleron, P., 1978, p.37). Autorul se referă la aspectul formativ al folosirii limbajului, adică la formarea unei capacităţi cognitive pe bază verbală.

b) Funcţia simbolic-reprezentativă este funcţia de substituire a unor obiecte, fenomene şi relaţii prin formele verbale sau alte semne. Această funcţie este concepută de Ombredane ca purtând asupra desemnării a ceea ce este absent fiind în raport invers cu limbajul narativ şi evocator ca şi expunerile didactice elementare.

Limbajul reprezentativ se orienteză în două direcţii diferite: pe de o parte către figura concretă şi singulară, fapt prin care se aseamănă cu opera de artă…a cărei semnificaţie este imediat accesibilă, pe de alta către aluzia fondată pe un sistem de convenţii a căror însuşire anterioară este necesară. Există şi o simbolistică fonetică a lui O.Jespersen, după care sunetele vorbirii au o detaşare prin ele însele, o anume simbolistică fonetică (de exemplu „i") ce simbolizeză dimensiunile mici, lucrurile delicate, fine, fiind în consecinţă inclus şi în componenţa cuvintelor (mic-petit-klein).

c) Funcţia expresivă (emoţional-expresivă, afectivă) este funcţia de manifestare atitudinală complexă a unei idei, imagini, nu numai prin cuvintele înseşi dar şi prin ritm, intonaţie, accent, pauză, mimică, pantomimică, gestică. Funcţia expresiv-afectivă constă în exprimarea spontană sau semideliberată a emoţiilor şi impulsurilor. Se porneşte de la faptul primar al strigătelor până la interjecţie, intonaţie, modificări de timbru, mimică, gesticulaţii.

Ombredane are în vedere mai mult exprimarea emotivităţii primare şi în legătură cu aceasta semnaleză fenomenele de regresiune ale limbajului către automatisme, agramatisme, construcţii ilogice sau aberante, repetiţii, lecxic primitiv şi injurios. Nu trebuie omise nici deprinderile specifice limbajului emoţionnal. Există un coeficient personal în fiecare act de

comunicare umană corespunzător sensului tematic şi experienţial conferit comunicării, de către individ, de către personalitate. Subiectul este activ şi în orice comunicare verbală îşi investeşte şi exprimă întrega sa personalitate. Aparatele sale de emisie şi posibilităţile sale de construcţie apar aici doar ca funcţii instrumentale.

Comunicarea gestuală a oamenilor secondează sistemul vorbirii sonore. Multe din gesturi au caracter local; ele reflectă tendinţele locale ale unei colectivităţi. Limbajul coregrafic, arta actoricească, de pantonimă atitudinală, folosind în principal gesticulaţia, s-au putut forma numai pentru că gesturile şi expresia corporală au cuprins în ele mesajele gândirii şi ale vorbirii articulate ale oamenilor.

d) Funcţia persuasivă sau de convingere, adică de inducţie la o altă persoană a unor idei şi stări emoţionale este cunoscută şi sub forma imperativ persuasivă a limbajului. Prin această formă vorbitorul se impune altuia care exercită o influenţă asupra voinţei lui. Un bun orator, un bun profesor cu o înaltă tehnică şi cultură a limbajului, reuşeşte să pună complet stăpânire pe auditor (forţa educativă a limbajului).

Mijloacele persuasive-imperative ale limbajului sunt variate, în funcţie de scopul urmărit. Astfel, pentru a săvârşi o faptă sau acţiune se recurge la: ordin, comandă, dorinţă ferm exprimată sau rugăminte. Pentru încetarea sau stoparea unei acţiuni se recurge la: interdicţie, ameninţare sau reproş. Pentru a acţiona asupra voinţei, pe calea convingerii, se recurge la mijloacele persuasive specifice: propunerea, sfatul, prevenirea sau apelul, iniţiativa. Un caz particular al acestei funcţii, îl constituie sugestia hipnotică (în stare de veghe sau în somn hipnotic) utilizată pe scară largă în practica psihoterapeutică.

e) Funcţia reglatorie sau de determinare, exprimă în esenţă conducerea conduitei altei persoane şi a propriului comportament (utilitate practică). Este un limbaj de intervenţie promtă, cu formule de concesie şi energie, întrucât se desfăşoară într-un cadru situativ şi cele mai multe din condiţiile acţiunii sunt cunoscute. Limbajul practic se regăseşte în conduita individuală sub forma autocomenzii şi autointerdicţiei, a blamării, a probării de sine, a valorii ritmice care punctează acţiunea şi-i relevă articulaţiile.

Forţa limbajului se manifestă elocventîn posibilitatea omului de a stăpâni voluntar reacţiile somatice şi chiar vegetative ale propriului organism. Prin comenzi-în limbaj extern (cu voce tare) şi limbaj intern (în gând), noi putem să declanşăm sau să frânăm aceste reacţii, să ne schimbăm la un moment dat dispoziţia afectivă, să mobilizăm forţele pentru a face faţă unei situaţii neobişnuite şi dificile (stres).

Această putere a cuvântului se bazează pe faptul că funcţiile organismului sunt desemnate verbal, posedă „dublură verbală”. Modelarea verbală a reacţiilor permite omului

să le stăpânească, adică să „le programeze” pe plan mintal şi să comande desfăşurarea lor ulterioară. Pentru a ajunge la asemenea performanţe trebuie să urmăm un anumit antrenament, o adevărată „gimnastică psihică”. Cercetările experimentale atestă sporirea considerabilă a capacităţii omului de a-şi regla voluntar conduita, reacţiile organice ca efect a unui efect special de autoreglare activă.

f) Funcţia ludică sau de joc, presupune asociaţia verbală de efort, consonanţe, ritmică, ciocniri de sensuri, etc.,mergând până la construcţia artistică. Ea apare de timpuriu la copil, care încearcă stări de satisfacţie prin repetiţii ritmice, ajustări confruntări fonetice, combinaţii de efect. Predomină asimilările fonetice şi verbale, aliteraţiile, reduplicările, unificările şi asonanţele. Glumele şi cuvintele de spirit rezultă din acestea, dar nu fără a fi susţinute de o interjecţie. Jocul verbal ce se emancipează creator şi integrat într-un sistem de elaborare mult mai cuprinzător şi motivat contribuie la arta cuvântului. Se constată că funcţia ludică este susţinută şi corelată cu funcţia de reglaj afectiv.

g) Funcţia dialectică implică formarea şi rezolvarea contradicţiilor sau conflictelor problematice. Funcţia denumită restrictiv dialectică este cea a cunoaşterii conceptuale, abstracte şi teoretice, dezvoltată în stadiul operaţiilor formale când devin posibile raţionamentele ipotetico-deductibile. Dezvoltarea la nivel superior al limbajului transformă şi celelalte funcţii, produce o rafinare a lor. Este ceea ce intervine în dezvoltarea funcţiei afective a limbajului odată cu elaborarea lui categorială.

h) Funcţia fatică (sau factuală) este mai mult o funcţie psihosocială, care se referă la menţinerea unor contacte sociale între persoane. De exemplu: comunicările frecvente de tip: „cum te simţi?”, „ce mai faci?” , etc. nu suunt propriu-zis solicitări de informaţii, deoarece nu se adresează în scopul stabilirii unui adevăr sau al elaborării unei acţiuni, ci numai pentru a menţine şi a continua „la cald” relaţia socială de cunoaştere şi de atenţie reciprocă a indivizilor.

Cercetătorii care s-au ocupat de clasificările şi funcţiile limbajului sunt: Ombredane (1951), K. Buhler (1933), Jacobson (1960), Al Graur (1972). Funcţiile inventariate de lingvistul R. Jacobson (expresivă-cromatică-cognitivă-poetică-fotică şi metalingvistică) sunt coprezente în funcţionarea reţelei de comunicare şi ele exprimă mai puţin o ierarhie şi mai mult un bloc funcţional.

I. 2. Particularităţi ale vocabularului la vârsta preşcolară

La vârsta preşcolară, copilul intră tot mai mult în contact cu mediul înconjurător şi automat are loc o creştere considerabilă a vocabularului. Din datele statistice reiese că la vârsta de trei ani copilul stăpâneşte circa 1000 de cuvinte, mai multe substantive şi verbe, la vârsta de patru ani numărul cuvintelor se dublează la 2000; la cinci ani numărul cuvintelor din vocabular ajunge la 3000, iar la şase ani vocabularul ajunge să conţină 3500 de cuvinte. La această vârstă, unii copii au un vocabular mai sărac în conţinut şi se exprimă mai greoi, iar alţii au un vocabular mai bogat în conţinut şi o exprimare corectă şi coerentă. Tot la această vârstă de obicei vocabularul pasiv este mai bogat decât cel activ. Unii copii, deşi cunosc multe cuvinte le înţeleg sensul, nu le folosesc în vorbire, pentru că sunt timizi, vorbesc puţin, se exprimă greoi şi sunt reţinuţi când sunt solocitaţi de către educatoare.

La vârsta preşcolară, dificultăţile de exprimare în învăţarea limbii române, nu sunt numai de natură fonetică ci mai ales de natură gramaticală, greşeli în folosirea acordului după gen, număr şi caz „ este multe cărţi” în loc de „sunt multe cărţi”, în conjugarea verbelor „ să mănâncă cu noi” în loc de „să mănânce cu noi”, dificultăţi în formularea pluralului substantivului „lingure” în loc de „linguri”, înlocuirea genitivului cu dativul „i-au dat la Maria” în loc de „i-au dat Mariei”. Din punct de vedere calitativ, cunoaşterea copilului diferă de cea a adultului prin faptul că, cu cât copilul este mai mic, cu atât operaţiile gândirii (analiza, sinteza, comparaţia, generalizarea şi abstractizarea) sunt mai slab dezvoltate.

Posibilitatea de a face aceste operaţii este mai mică la vârsta de trei ani şi ea se dezvoltă progresiv în cadrul vârstei preşcolare. Educatoarea trebuie să cunoască bine aceste particularităţi ale copilului pentru a putea să-şi dea seama ce cunoştinţe pot fi predate la o anumită vârstă şi cum trebuie predate.

Un rol important în dezvoltarea gândirii copilului îl are limbajul care constituie un instrument al gândirii. Între limbaj şi gândire există o strânsă interdependenţă. Dezvoltarea gândirii copilului preşcolar nu se poate face nu se poate face fără însuşirea limbii de către acesta. Cuvântul este cel care fixează conţinutul celor percepute de către copil. La început el este pentru copil numai un semnal al unui anumit obiect, al unei anumite relaţii, acţiuni sau însuşiri pe care o denumeşte, capătă prin legarea lui de experienţa mereu crescândă a copilului rol de integrată, ceea ce face posibilă apariţia încă din timpuriu a operaţiilor de generalizare şi abstractizare ca de alt fel şi a tuturor celorlalte operaţii ale gândirii pe cere ele se bazează (analiza, sinteza şi comparaţia).

Rolul limbajului creşte în perioada vârstei preşcolare pe măsură ce vocabularul şi posibilităţile de comunicare ale copilului cresc şi se perfecţionează.

a) Analiza şi sinteza

Analiza însuşirilor obiectelor şi fiinţelor constă în diferenţierea lor după diferite criterii. Informaţii despre formă, culoare, dimensiuni, despre cantităţi, despre temperatură, despre sunete, despre densitate şi alte însuşiri ale obiectelor, fiinţelor şi fenomenelor din lumea înconjurătoare le căpătăm prin percepţii.

Forma este însuşirea cea mai uşor percepută pentru copii, de aceea este prima componentă ce se impune în formarea în mintea preşcolarului a imaginii unui obiect sau fiinţe. Ea poate fi percepută de către copil pe două căi: vizual şi haptic (prin apucare). Percepţia vizuală dă aspectul de contur, percepţia haptică dă informaţii asupra volumului. Copilul de 3-4 ani priveşte forma numai ca pe o însuşire proprie a obiectului respectiv. El nu operează o generalizare asupra lui. La vârsta de 4-5 ani copiii percep cu uşurinţă şi alte forme în afara celei rotunde, chiar şi forme plane, legătura dintre formă şi denumie se stabileşte mai uşor şi este mai trainică la această vârstă.

La vârsta de 5-6 ani, copiii încep să o diferenţieze de obiect, să o privească independent de el, operând astfel o formă elementară de abstractizare şi generalizare la nivelul acestei însuşiri. În felul acesta ei ajung treptat ca la grupa mare să integreze în categoria „forma" orice nouă formă ce mai cunoaşte. Culoarea este o altă însuşire a obiectelor care reflectată în psihicul copilului constituie o componentă importantă a imaginii pe care şi-o formează despre ele. La grupa mică copiii disting în general numai culorile de bază: roşu, galben, verde şi mai apoi albastrul şi maroul la grupa mijlocie, iar treptat nuanţele lor. La grupa mică copiii privesc culoarea ca pe o însuşire a obiectului şi nu o desprind de acesta. Începând cu grupa mijlocie ei o pot privi separat de obiect ca o însuşire independentă.

Dimensiunea este componenta dimensională a imaginii formată în timpul percepţiei fiind de fapt reflectarea unei relaţii şi este cu atât mai greu de sesizat de către copii cu cât aceştia sunt mai mici. Copiii grupei mici înţeleg şi exprimă corect numai raporturile „gros-subţire", „mic-mare" şi „lat-îngust", iar spre şase ani ei sesizează şi mai târziu exprimă verbal raporturile „mare-mijlociu-mic". Cantitatea –primele raporturi cantitative şi cele mai uşor înţelese de copiii mici sunt: mult, unu, doi, iar mai târziu trei şi patru. Relaţiile spaţiale de orientare reflectă aşezarea în spaţiu a obiectelor unele faţă de altele şi a părţilor unui obiect faţă de celelalte. Această componentă se include cel mai greu în imagine. De aceea pe copiii de 3-4 ani nu-i interesează dacă imaginea pe care o desenează este cu capul în jos. Chiar şi la grupa mare se întâlnesc greşeli de orientare. Analiza părţilor componente ale imaginilor

constă in descompunerea în mintea noastră a unui întreg în părţile componente. Ex.: rădăcină, tulpină, crengi, frunze.

Sinteza părţilor componente ale întregului şi a însuşirilor lor este operaţia prin care noi reunim într-un tot părţile componente şi însuşirile lor, pe care le-am diferenţiat prin analiză. Pentru a înlesni această operaţie analitico-ştiinţifică educatoarea trebuie să insiste în observarea părţilor componente.

b) Comparaţia - este operaţia din care se stabilesc asemănări şi deosebiri între două sau mai multe obiecte după diferite criterii. Copiii de 3-4 ani nu sunt capabili să facă singuri comparaţii decât intr-o formă implicită, pe baza percepţiei unei însuşiri, a unui amănunt sau a unei părţi a obiectului care l-a impresionat în mod deosebit. La 4-5 ani, pot înţelege comparaţia explicită şi pot să o facă în mod conştient şi să o exprime verbal. Ex.: pot spune fără ajutorul educatoarei – galben ca lămâia, etc. Ei devin capabili să efectueze şi comparaţii pe bază de operaţii analitico-sintetice putând chiar să le exprime verbal. După multe exerciţii de acest fel se formează treptat deprinderea de a efectua comparaţii sistematice, organizate.

c) Generalizarea şi abstractizarea

Este desprinderea unei însuşiri a obiectelor şi gândirea independent de obiectul însuşi. Generalizarea este operaţia prin care se detaşează o însuşire proprie unei grupe de obiecte omogene, unei clase întregi de obiecte şi fenomene. Copiii grupei mici nu fac întotdeauna generalizări pe criterii esenţiale, nu operază abstractizări în sensul că ei nu pot gândi însuşirile obiectului independent de acesta. Ex.: minge roşie, scaun mare, bilă mică etc. Începând cu grupa mijlocie şi mare, deoarece la această vârstă se dezvoltă posibilităţile copiilor de a opera analiza şi sinteza organizate, încep să facă şi generalizări pe baza mai multor însuşiri întrunite într-un tot. Educatoarea are rolul de a-l ajuta pe copil să facă această operaţie în mod conştient. De asemenea ea trebuie să-l ajute să dobândească elementele comune esenţiale, astfel ca ei să facă generalizări pe bază de elemente esenţiale. În felul acesta ea îi ajută pe copii să-şi formeze reprezentări generale şi să-şi lărgească sfera noţiunilor. Dacă sunt îndrumaţi în mod corect şi sistematic copiii pot opera generalizări corecte (în limita cunoştinţelor) chiar la grupa mijlocie spre sfârşitul anului şi se continuă dezvoltarea acestor posibilităţi în cadrul grupei mari.

Începând cu grupa mijlocie copiii pot să efectueze şi abstractizări în sensul că ei pot gândi culoarea roşie, forma pătrată, etc. ca elemente separate de obiectele concrete. La grupa mare gândirea copilului poate fi condusă de către educatoare în aşa fel încât copilul să devină capabil să aplice operaţiile de abstractizare şi generalizare şi în alte situatii. În procesul comunicării copiilor cu persoanele din jur, are loc asimilarea rapidă a diferitelor aspecte ale

limbii (compoziţia fonetică, aspectul semantic, structura gramaticală) apare limbajul contextual, dar acesta cu cel situativ din perioada antepreşcolară, dar relaţiile dintre ele se schimbă, limbajul contextual dobândind un rol tot mai mare pe măsură ce copiii se dezvoltă.

Deoarece trăsătura esenţială a limbajului situativ constă în caracterul său de comunicaţie, forma iniţială a limbajului este dialogul, această formă de limbaj adresându-se într-o mai mare măsură ascultătorului decât limbajul contextual (monologat). Din limbajul extern, monologat, cu timpul se desprinde şi se dezvoltă limbajul intern. Procesul de interiorizare a limbajului intervine evident la vârsta de 4-5 ani când se intensifică şi funcţia sa cognitivă (ca instrument al gândirii, iar pe de altă parte funcţia reglatoare-planificarea mentallă şi reglarea proceselor psihice a conduitei).

I.3. Dezvoltarea personalităţii şi creativitatea la vârsta preşcolară

O incursiune în istoria gândirii umane şi în special a pedagogiei, arată că jocul a fost considerat un mijloc educativ din cele mai vechi timpuri. De la Platon sau Aristotel până la K.D. Usinschi şi până în zilele noastre s-a subliniat contribuţia jocului la dezvoltarea fizică şi psihică a copilului, la formarea şi educarea lui.

Jocul constituie o activitate fundamental normativă şi dominantă în copilărie. Jucându-se copilul îşi satisface nevoia de activitate, de a acţiona cu obiecte reale sau imaginare, de a se transpune în diferite roluri şi situaţii care îi apropie de realităţile înconjurătoare. Pentru copil, aproape orice activitate este joc „jocul este munca, este binele, este datoria, este idealul vieţii. Jocul este singura atmosferă în care fiinţa sa psihologică poate să respire şi în consecinţă să acţioneze". Tocmai prin joc el ghiceşte şi anticipează conduitele superioare.

În copilărie, jocul duce la antrenarea atât a funcţiilor fiziologice cât şi a celor psihice. Pornind de la afirmaţia lui Schiller: „omul nu este întreg decât atunci când se joacă", putem spune că jocul reprezintă pentru copil ceea ce reprezintă munca pentru adult. Un joc bine pregătit şi organizat constituie un mijloc de cunoaştere şi familiarizare a copilului cu viaţa înconjurătoare, deoarece în desfăşurarea lui cuprinde sarcini didactice care contribuie la exersarea deprinderilor, la consolidarea cunoştinţelor şi la valorizarea lor creatoare. Ch. Bihler scria: „Copilul care construieşte ceva cu un material învaţă să accepte şi să îndeplinească o datorie".

Pe lângă aptitudinea de a se conforma regulilor jocului mai trebuie să existe şi voinţa de a le realiza. Jocul este adesea obositor, chiar istovitor. Astfel departe de a se naşte din lene,

jocul se naşte din voinţă şi muncă. Este clar că jocul nu exersează numai forţa fizică, ci în mare măsură inteligenţa. El aduce stăpânire de sine fară de care nu poţi fi o fiinţă umană fără a fi cu adevărat om. În timpul jocului se dezvoltă pasiunea de cunoaştere, curiozitatea şi tot jocul oferă un larg câmp de identificare şi cultivare timpurie a înclinaţiilor native ale copilului şi pe baza lor posibilitatea dezvoltării capacităţilor şi aptitudinilor creatoare. Jocul, chiar în formele lui primare, îl umanizează şi îl ajută să fie armonios dezvoltat din punct de vedere psihofizic.

În joc, copilul dobândeşte noi cunoştinţe. I se formează variate acţiuni mintale cu importante repercursiuni pentru dezvoltarea percepţiilor, memorării, reproducerii voluntare, generalizării şi abstractizării. Prin activitatea de joc se produc schimbări în conţinutul şi structura proceselor cognitive. Spunem aceasta întrucât jocul este forma de activitate prin care se face trecerea în etape de la acţiunile practice, materiale de joc spre acţiuni mintale. Jocul îi oferă copilului posibilitatea de a reconstrui, de a reproduce într-o formă intuitiv-activă o arie cuprinzătoare din realitatea obiectivă. Aplicând în cazul jocului cunoştinţele lor, copiii tind în acelaşi timp să obţină informaţii necesare desfăşurării jocului, dezvoltându-se astfel interesul pentru cunoaştere. În joc se produce dezvoltarea corectă a percepţiilor, reprezentărilor, a imaginaţiei, a gândirii, a limbajului. Venind în contact cu obiectele pe care le foloseşte, copilul învaţă să perceapă şi să observe variatele lor însuşiri. Jocul este considerat ca una dintre metodele cele mai active, mai eficiente, prin care se obţine activizarea maximă a copilului. Ca atare, conţinutul instruirii trebuie să se realizeze prin intermediul său. Jocul este pentru copil un important mijloc de cunoaştere directă, de înţelegere a lumii. În joc se exprimă valoarea atitudinii intelectuale în care îşi au rădăcina toate posibilităţile viitoare de însuşire a cunoştinţelor. El este privit drept activitatea care formează, modelează inteligenţa, dar pe de altă parte permite ca reprezentările copilului să se îmbogăţească: ele se precizează, se corectează.

În jocuri, funcţiile limbajului (de comunicare, de formare a experienţei cognitive şi a celei de organizare a activităţii) sunt amplu exersate, cu o sporită eficienţă în planul exprimării logico-afective şi în planul gândirii formale. Pentru ca jocul să dea rezultate optime în toate situaţiile arătate, una din condiţiile esenţiale este buna pregătire a lui. Oricare ar fi tipul de joc, acesta impune educatoarei respectarea unei cerinţe specifice jocului, pregătirea şi organizarea clasei pentru joc, explicarea şi fixarea regulilor, urmărirea executării lor de către copii, aprecierea rezultatelor. În afară de joc, la vârsta preşcolară există şi alte modalităţi de exprimare a copilului: cuvântul, desenul, modelajul, muzica, dansul, sportul etc.

I.4. Rolul limbajului în procesul de cunoaştere a realităţii şi în stimularea activităţii intelectuale

Indiferent de vârstă şi profesie pentru orice cetăţean gradul de stăpânire şi folosire a limbii a devenit o trăsătură definitorie a personalităţii sale. Copiii trebuie să dobândească încă de la vârsta preşcolară capacitatea de a comunica cu cei din jur, de a-şi exprima în mod inteligibil impresiile, gândurile, ideile, ceea ce va constitui o bază în activitatea şcolară şi apoi în activitatea şi viaţa socială de mai târziu. De aici decurge necesitatea însuşirii vorbirii în mod sistematic, în cadrul grădiniţei de copii.

Copilul foloseşte vorbirea în fiecare zi, în fiecare clipă a vieţii sale pentru elaborarea şi comunicarea propriilor gânduri pentru formularea cerinţelor, trebuinţelor, a bucuriilor şi a necazurilor în organizarea vieţii şi activităţii lui. Însuşindu-şi limba, copilul dobândeşte mijlocul prin care poate realiza comunicarea cu cei din jur în forme superioare, poate ajunge la cunoaşterea tot mai deplină a realităţii obiective. Imposibilitatea de a comunica prin limbaj ar produce o stagnare în dezvoltarea personalităţii copilului, ar modifica relaţiile lui cu oamenii, cu realitatea înconjurătoare, l-ar singulariza şi împiedica în mare măsură, să participe la o activitate sau alta, dacă nu s-ar organiza o muncă instructiv-educativă specială. Evident, prin însuşirea vorbirii copilul poate fi educat mai uşor. Prin intermediul cuvântului de exemplu, se contribuie la educarea lui intelectuală. Dacă la începutul vieţii sale, până la însuşirea vorbirii, copilul ia contact cu mediul înconjurător mai ales prin acţionarea directă a mediului exterior asupra organelor sale de simţ, la vârsta preşcolară când copilul începe să mânuiască limbajul, cunoaşterea directă se realizează la un nivel mai înalt, fiind însoţită de explicaţiile, sublinierile şi concluziile adultului. Dar procesul organizat de instruire şi de educare, transmiterea propriu-zisă a cunoştinţelor despre lumea înconjurătoare, despre plante, animale, fenomene din natură şi societate se face cu ajutorul cuvântului.

Educatoarea face cunoscut copiilor prin cuvânt denumirea lucrurilor şi a fenomenelor, însuşirile acestora precum şi legătura dintre ele (zăpada s-a topit, zăpada s-a topit pentru ca este cald,etc.). Concomitent cu cunoaşterea nemijlocită a lumii înconjurătoare, copilul învaţă şi cuvintele corespunzătoare obiectelor sau fenomenelor cu care vine în contact.

Cuvântul - sub formă de întrebare sau adresare directă, face pe copil să gândească, să analizeze, să compare, să clasifice, să tragă concluzii, să se ridice la generalizare. Punând mereu în faţa copilului probleme ce se cer rezolvate, prin cuvânt îl învăţăm să se străduiască mintal, să găsească un răspuns. În acest mod se contribuie la dezvoltarea unitară a gândirii şi

limbajului, la creşterea capacităţilor de cunoaştere, la lărgirea sferei de cunoştinţe, la dezvoltarea vocabularului, la mărirea posibilităţilor de exprimare etc.

Cunoaşterea directă şi indirectă a lumii înconjurătoare cu ajutorul limbii şi sub conducerea educatoarei, educă la copii anumite trăsături morale, contribuie la modelarea încetul cu încetul a profilului lor moral. Realitatea din jurul nostru – munca oamenilor, succesele obţinute de ei în fiecare zi, grija părinţilor pentru copii, dragostea cu care sunt înconjuraţi, sunt tot atâtea prilejuri despre care educatoarea povesteşte copiilor, discută cu ei pentru a le educa dragostea de oameni, de natură, de patrie etc. Poeziile, cântecele, poveştile şi povestirile prin conţinutul lor bogat şi variat şi prin limba frumoasă şi expresivă ajută de asemenea educatoarei să sădească și să crească la copii dragostea pentru oameni buni, respectul faţă de cei mari, dragostea de mamă, dorinţa de a fi şi ei viteji, curajoşi de a realiza o faptă măreaţă, de a lucra în colectiv, de a fi buni prieteni.

Vorbirea constituie un factor de bază în formarea trăsăturilor morale ale copiilor, un mijloc de educaţie morală. Cu ajutorul cuvântului educatoarea contribuie şi la educaţia estetică a copilului. Povestind, spunând basme copiilor, poezii, ghicitori etc. copiii încep să înţeleagă frumuseţea limbii şi să folosească în vorbirea lor expresiile care le-au plăcut şi impresionat mai mult.

Limbajul este definit ca un sistem de semne specific oamenilor alcătuit din sunete articulate care au apărut în procesul muncii concomitent cu gândirea şi îndeplineşte două funcţii:

- de comunicare interumană
- de cunoaştere a lumii reale

Cea mai importantă cale de elaborare a limbajului şi în acelaşi timp forma de bază a vorbirii este dialogul, care impune o temă comună partenerilor de discuţii. A-l opri pe copil să vorbească înseamnă a-l opri să se realizeze şi implicit să se dezvolte la modul personalizat.

Referindu-se la cultivarea limbii, **Tudor Vianu** spunea: „O greşeală de limbă, nu este numai o încălcare a oricăreia dintre greşelile prescrise de gândirea logică, de simţul literar, de civilizaţie în raporturile sociale, o formalitate incorectă, confuză, improprie sau trivială alcătuieşte o abatere de la norma limbii literare, e tot atât, dacă nu mai mult decât forma coruptă de limbă”.

Sub aspect fonetic, limbajul prezintă anumite particularităţi specifice, particularităţilor de vârstă. La copiii de vârstă preşcolară mică, întâlnim dificultăţi mari la consoane datorită faptului că ele au o perceptibilitate auditivă mai mică în comparaţie cu vocalele. Acestea din

urmă sunt mai favorizate, având o intensitate sonoră mai mare, o durată mai mare, ceea ce face ca ele să fie pronunţate mai bine de către copii.

În general copiii în vârstă de 5 ani nu pronunţă corect anumite sunete(r,s,ş,t,f), le înlocuiesc cu alte sunete mai uşoare sau le omit din cuvânt. De o mare importanţă în vorbirea copiilor este eliminarea sunetului „r", indiferent în ce poziţie se află în cuvânt (ac - rac, ciorop - cioapi), de asemenea putem aminti de inversiunea sunetelor: (a place-palce, a trage-a targe, etc.). Frecvente şi variate sunt cazurile la preşcolari, de substituire a sunetelor. Astfel, înlocuiesc pe „j" cu „z" , (cojoc - cozoc) sau pe „ş" cu „s", (şoşoni - sosoni).

Printr-o muncă susţinută din partea educatoarei, preşcolarii vor reuşi să-şi corecteze acele mici greşeli care le fac în pronunţarea cuvintelor. Odată cu trecerea vârstei către grupa mijlocie, încep să dispară, înlocuirile, inversiunile, omisiunile, ajungând la grupa mare să pronunţe corect în proporţie de sută la sută. Aceste defecte se pot corecta sau lichida complet numai dacă educatoarea are o pronunţie şi o exprimare impecabilă, mai ales ştiind că la vârsta preşcolară spiritul de imitaţie este foarte mare.

Când se încadrează în limitele specifice particularităţilor de vârstă, aceste greşeli de pronunţie nu trebuie să ne alarmeze. Numai dacă sesizăm aceste greşeli şi la grupa mere, aici se poate vorbi de o întârziere dependentă de aparatul fondator şi în acest caz, apelăm la un logoped sau poate fi vorba de o dezvoltare incorectă a laturii fonetice a limbajului, atunci se pune problema unei munci speciale de corectare. Mulţi părinţi, fac o mare greşeală folosind un limbaj infantil cu copiii, îngreunând astfel însuşirea pronunţiei corecte a sunetelor de către copii. Copilului trebuie să i se dea prilejul să se exprime liber, deschis, să vină cu iniţiative personale, să-şi exprime gândurile şi sentimentele, să-şi exerseze expresivitatea verbală. Fără comunicarea verbală dintre oamneni, nu sunt posibile cooperarea, acumularea şi generalizarea experienţei sociale.

Perceperea auditivă a fiecărui sunet din cuvânt, diferenţierea de celelalte sunete, analiza compoziţiei fonetice a cuvintelor, sunt foarte importante pentru însuşirea citit-scrisului în şcoală.

Prin urmare, folosind limba ca un mijloc puternic de educaţie intelectuală, morală şi estetică, educatoarea realizează instruirea şi educarea copiilor- le dezvoltă vorbirea, necesară în procesul de comunicare şi de cunoaştere a vieţii înconjurătoare şi în acelaşi timp le perfecţionează exprimarea, corectează pronunţia, îmbogăţeşte vocabularul şi ajută pe copii să-şi însuşească în mod practic structura gramaticală a limbii.

I.5. Importanţa educării limbajului în activitatea instructiv-educativă din grădiniţă

Fiecare om îşi însuşeşte treptat, începând cu primul an de viaţă, limba poporului în mijlocul căreia trăieşte, limba pe care o vorbesc cei din jurul său, respectând anumite reguli (fonetice, lexicale, morfologice şi sintactice) proprii limbii respective. Toţi încercăm să ne exprimăm cât mai corect, cât mai bogat şi expresiv, pentru a fi mândri că vorbim limba română, pentru a-i pune în valoare frumuseţea şi armonia.

La vârsta preşcolară când orizontul de cunoaştere al copilului se dezvoltă şi ia contact cu realitatea înconjurătoare, dorinţa de a comunica cu ceilalţi este puternică. Această dorinţă este motivată de faptul că doreşte să stabilească relaţii cu ceilalţi copii, cu adulţi, îi place să pună întrebări şi să dea răspunsuri, să povestească întâmplări trăite sau imaginare, să-şi exprime propriile trăiri sufleteşti prin cuvinte. Practic de aici începe vorbirea limbii, iar noi, educatoarele, trebuie să-i învăţăm să rostească corect, cu participarea afectivă şi intelectuală, cuvintele limbii române.

Efortul nostru, al educatoarelor trebuie să se concentreze pe influenţarea metodică şi dirijată a dezvoltării limbajului în vederea lărgirii posibilităţilor copilului de investigare, cunoaştere şi comunicare, copilul trebuie sa plece din grădiniţă cu un bagaj de cunoştinţe lingvistice şi deprinderi de comunicare care să-i permită exprimarea într-o limbă corectă din punct de vedere fonetic şi gramatical, coerentă şi expresivă.

În perioada preşcolară trebuie avut în vedere şi aspectele de ordin psihologic şi lingvistic specifice vârstei preşcolare, care sunt într-un strâns raport cu obiectivele cadru şi de referinţă realizabile la activităţile de educare a limbajului, cu conţinutul predării-învăţării, cu strategiile didactice utilizate şi stabilirea probelor de evaluare. La vârsta preşcolară au loc lărgirea şi complicarea raporturilor dintre copii şi realitatea înconjurătoare, fapt care se regăseşte şi asupra limbajului său oral. Însuşirea corectă a limbajului oral constituie o primă şi esenţială treaptă în formarea afectivă, cognitivă şi comportamentală a copilului.

Cunoaşterea la copiii de vârstă preşcolară se realizeză la nivelul senzaţiilor, percepţiilor şi al reprezentărilor, întregul conţinut cognitiv, având un caracter predominant concret. Concomitent cu dezvoltarea intensă a percepţiilor şi reprezentărilor, informaţiile achiziţionate de copilul preşcolar devin mai clare şi pe baza lor se dezvoltă şi alte procese psihice de cunoaştere: gândirea şi imaginaţia. Limbajul copilului preşcolar înregistrează modificări calitative, pe măsura dobândirii caracterului contextual în detrimentul celui situativ, care încă mai persistă.

Sub aspectul fonetic, preşcolarului îi lipsesc claritatea şi precizia sunetelor care compun cuvintele, iar sub aspect lexical se înregistrează modificări în sensul creşterii numărului de cuvinte, în gradul de generalitate al noţiunilor şi înţelegerea semnificaţiei cuvintelor. În ceea ce priveşte structura gramaticală a vorbirii, se face trecerea la forme mai complexe şi mai corecte. Copilul preşcolar construieşte propoziţii simple, dezvoltate sau fraze.

Referitor la expresivitatea limbajului, copilul utilizează gesturi, mimică, intonaţia pentru a-şi anunţa exprimarea. La vârsta preşcolară au loc lărgirea şi complicarea raporturilor dintre copil şi realitatea înconjurătoare, fapt ce se regăseşte şi asupra limbajului său oral.

Ne întrebăm adesea ce trebuie să înveţe copiii pentru a deveni parteneri convenţionali competenţi. De Villiers şi De Villers au arătat că dincolo de stăpânirea morfologiei şi a sintexei trebuie considerate ştiinţa de a stăpâni şi de a participa la ea. Ei sintetizează această concepţie astfel:

- A învăţa cum să contribui la schimbul verbal, într-un mod ordonat, evitând „ciocnirile verbale".
- A învăţa să contribui la schimbul convenţional fără a-l domina.
- A cunoaşte când este permis şi când nu este permis să-l întrerupi pe celălalt vorbitor.
- A înregistra la partenerul de conversaţie semnele de istovire a interesului pentru temele de discuţii.
- A învăţa cum să-ţi disciplinezi contribuţiile verbale astfel încât ele să aibă legătură cu ceea ce tocmai a fost spus de celălalt, menţinându-se astfel o coerenţă generală.
- A învăţa să recunoşti deosebirile dintre auditori şi să răspunzi flexibil.

În grădiniţă copiii nu studiază gramatica, dar trebuie să-şi însuşească structura gramaticală a limbii, adică să respecte regulile declinărilor, conjugărilor, acordul dintre diferite părţi de propoziţie etc. şi tot odata să le respecte, pentru că are în jurul său modelul de vorbire, este antrenat să le cunoască prin jocuri şi exerciţii, este corectat atunci când greşeşte.

Stimularea limbajului o realizăm prin toate activităţile din grădiniţă, dar nu prin toate reuşim să facem conexiuni interdisciplinare. În mod concret, în cadrul activităţilor de educare a limbajului prin metoda conexiunilor interdisciplinare şi folosire metodelor interactive se aduce o contribuţie esenţială la activizarea, îmbogăţirea şi nuanţarea vocabularului copiilor printr-o serie de cuvinte şi expresii noi, precum şi la stimularea creativităţii orale a acestora.

CAPITOLUL II

MODALITĂȚI DE STIMULARE ŞI ÎMBOGĂȚIRE A VOABULARULUI PRIN ACTIVITĂȚI DE EDUCARE A LIMBAJULUI

II. 1. Specificul domeniului limbă şi comunicare în învățământul preşcolar

Domeniul limbă şi comunicare - acoperă stăpânirea exprimării orale şi scrise, ca şi abilitatea de a înţelege comunicarea verbală şi scrisă. Se apreciază că prin ascultare şi exprimare în situaţii de grup, preşcolarii devin capabili să exploreze experienţele altor persoane şi să-şi extindă astfel propriul repertoriu de experienţe semnificative. Se urmăreşte ca aceştia să vorbească cu încredere, clar şi fluent, utilizând modalităţi de exprimare adecvate pentru diferite categorii de auditoriu.

Se recomandă ca toate instituţiile de învăţământ preşcolar să furnizeze contexte în care preşcolarii să se poată exprima şi să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se apreciază că studiul operelor literare specifice vârstei rafinează gândirea şi limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înţelege situaţii interpersonale complexe şi aduce o contribuţie importantă la dezvoltarea capacităţilor de evaluare.

Tot în cadrul acestui domeniu includem şi primul contact al copilului cu o limbă străină sau regională. În acest sens, copilul va fi obişnuit sistematic să asculte sonoritatea specifică limbii studiate, să o recunoască, să reproducă ritmul, fonemele şi intonaţia (atenţie, el este sensibil la particularităţile limbii necunoscute, cum ar fi: succesiunea silabelor accentuate sau neaccentuate, ritmul....etc.). De asemenea, copilul va fi ajutat să înveţe cuvinte care să îi permită să vorbească despre el însuşi şi despre mediul înconjurător, care să îi faciliteze relaţii/contacte sociale simple cu vorbitorii nativi ai limbii respective şi care să îl ajute să participe oral la viaţa/activitatea din clasă/comunitate.

Activităţile cele mai potrivite pentru această învăţare sunt:

- memorarea de cuvinte/ propoziţii, cântece şi jocuri muzicale;
- imitarea ritmurilor diferite, acompaniind frazele auzite şi repetate cu o tamburină;
- jocuri de limbă.

Astfel, copilul va fi încurajat/stimulat să înveţe şi câteva elemente ale culturii ţării/regiunii respective (istoria locurilor, creaţii artistice specifice, mâncăruri, activităţi tradiţionale etc.).
Specificul activităților de educare a limbajului în grădiniță este determinat de trei factori:

- Idealul educațional
- Particularitățile de vârstă ale copiilor
- Caracteristicile limbajului

Idealul educațional –reprezintă modelul dupa care trebuie format orice copil, orice tânar, cu ajutorul educației. Idealul educațional este expresia aspirațiilor societății. Curriculumul-preșcolar trasează următoarele obiective ale idealului educațional:

- Asigurarea dezvoltării normale și depline a copiilor preșcolari, prin valorificarea potențialului fizic și psihic al fiecăruia, ținând cont de ritmul propriu, de nevoile sale afective și de activitatea fundamentală-jocul;
- Dezvoltarea capacității copilului preșcolar de a intra în relație cu ceilalți copii și cu adulții, capacitatea sa de socializare;
- Stimularea copilului preșcolar pentru dobândirea cunoștințelor, capacităților și aptitudinilor necesare activităților viitoare în școală și, apoi, în societate.

În conformitate cu acest curriculum, învățământul preșcolar și clasele I și a II- a reprezintă ciclul achizițiilor de bază (fundamentale), de unde se poate deduce necesitatea continuității in procesul instructiv-educativ.

Învățământul preșcolar constituie :

- Prima formă de instruire și educare organizată, sistematică și competentă;
- Prima formă organizată de socializare a copilului;
- Condiții optime pentru copii de a se manifesta în mod activ, dirijați permanent de cadre specializate.

În toate activitățile desfășurate în grădiniță: activități comune, activități la alegerea copiilor, activități recreative și de relaxare, activități de dezvoltare și exersare a aptitudinilor individuale, activități recuperatorii, etc., copiii realizează achiziții cognitive, își formează deprinderea de a acționa la comandă, de a stabili relații de cooperare cu educatoarea și cu ceilalți copii,își dezvoltă capacitatea de a comunica verbal și nonverbal, își formeaza deprinderi intelectuale și motrice. Privită din această perspectivă, învățământul preșcolar anticipează învățământul din ciclul primar: cunoștințele acumulate în grădiniță, abilitățile achiziționate facilitează integrarea socială a copilului și asigură continuitatea între cele două etape ale sistemului de învățământ.

Din punctul de vedere al lărgirii orizontului cognitiv și afectiv al copilului, grădinița contribuie la:

- Dezvoltarea capacităților senzoriale și perceptive prin reprezentările memoriei și ale imaginației;
- Perceperea realității pe căi emoționale și imaginative;
- Dezvoltarea relațiilor cu ceilalți copii, cu mediul natural și social;
- Dezvoltarea receptivității la acțiunile adulților întâi prin imitare, apoi prin transpunere în joc a comportamentului și acțiunilor acestora, mergând până la participarea lor la activitățile adulților;
- Dezvoltarea motricității și a senzorial-perceptivității;
- Creșterea atenției a cărei concentrare sporește de la 5-7 minute la preșcolarul mic, la 15-20 minute la preșcolarul din grupa mijlocie și la 40-45 de minute la preșcolarul mare în joc, audiții sau vizionări de filme, teatru pentru copii, etc.

Jocul – este activitatea fundamentală la vârsta preșcolară și se realizează fără nici un scop, ca plăcere gratuită. De la jocul legat de obiecte la vârsta preșcolară mică, încet se ajunge la jocul cu subiect și cu rol, care presupune adaptare la rol și la parteneri, la regulile jocului. Jocul ramâne o preocupare principală și la școlarul mic, dar este mai complex, are anumite funcții ca:

- Funcţie formativă;
- Funcţie de relaxare;
- Funcţie de adaptare la activitatea de învățare;
- Funcţie de dezvoltare psiho-motrică;
- Funcție de satisfacere a trebuințelor de activitate.

Conduita verbală și afirmarea personalității fac progrese prin dezvoltarea capacității de exprimare verbală:

- Crește volumul vocabularului activ;
- Se manifestă intens limbajul situațional;
- Se exersează structurile gramaticale ale limbii.

Toate aceste aspecte lingvistice faciliteaza învățarea citit-scrisului în clasa a II-a. În vorbirea preșcolarilor apar fenomene ca:

- Dificultăți de pronunție a unor sunete;
- Tulburări ale ritmului de emisie;
- Articulări alterate din cauza unor factori fiziologici sau psihici.

Acestea pot persista și în perioada școlară mică, dar cu ajutorul logopedului acestea pot fi ameliorate sau chiar eliminate. Deși în perioada școlară mică activitatea predominantă este

învățarea, jocul constituie o necesitate fundamentală și în această etapă. Capătă însă pondere jocul didactic, care contribuie la:

- Devoltarea spiritului de echipă;
- Dezvoltarea spiritului de observație;
- Dezvoltarea atitudinii critice și autocritice;
- Dezvoltarea voinței;
- Dezvoltarea unor trăsături morale ca: perseverența, hărnicia, cinstea, dreptatea, etc.

II. 2. Perspectiva interdiciplinară a învățământului preșcolar

Complexitatea vieții sociale, dezvoltarea rapidă a științei și tehnicii, explozia informațională actuală precum și circulația rapidă a informațiilor impun o perspectivă interdisciplinară în toate domeniile activității umane. Pentru a satisface aceste cerințe, învățământul de toate gradele, trebuie să se orienteze spre o formare interdisciplinară a personalității umane. Un astfel de model educațional este flexibil, permite adaptarea individului la mutațiile vieții sociale.

Interdisciplinalitatea nu exclude granițele discilpinare, ci dimpotrivă:

- Impune redimensionarea granițelor disciplinare;
- Presupune o concepție interdisciplinară și un sistem de organizare flexibil;
- Solicită planuri de învățământ interdisciplinare,
- Impune o metodologie specifică interdisciplinarității;
- Cere cadre didactice cu formațiune interdisciplinară.

Interdisciplinaritatea nu complică procesul instructiv, ci duce la adâncirea și extinderea conexiunilor dintre discipline. Activitățile interdisciplinare au un profund caracter formativ, contribuind la formarea unei noi atitudini față de cunoaștere. Copiii încep să cunoască viața și lumea sub aspectele lor variate prin transferul cunoștințelor.

Învățarea interdisciplinară contribuie la:

- Cultivarea atitudinilor creative;
- Dezvoltarea flexibilității gândirii;
- Dezvoltarea sensibilității copiilor;
- Însușirea tehnicilor de cunoaștere științifică în perspectiva educației și autoeducației permanente.

Prin structura și scopul său învățământul preșcolar favorizează și permite activități interdiciplinare la toate formele de organizare ale acesteia.

Jocuri și activităţi la alegerea copiilor, liber-creative

Copiii repartizați pe arii de interes, după preferinţele lor, își consolidează cunoștințele acumulate și deprinderile lor legate de acestea. Concomitent cu desfășurarea acestor jocuri se poate face verbalizarea acțiunilor, astfel se realizează dezvoltarea deprinderilor de exprimare prin activizarea vocabularului.

Prin activitate individuală sau cu grupuri mici, se pot corecta greșelile și/sau tulburările de comunicare depistate. În astfel de activități copiii nu conștientizează efortul intelectual, pentru că aceste activități sunt atractive pentru ei, le satisfac necesitățile de mișcare și de cunoaștere. În jocurile de creație și de construcție, copiii transferă cunoștințe și deprinderi dobândite în alte actvități. În astfel de activități, copiii exersează derpinderile de comunicare, își pot însuși cuvinte noi, sensuri noi ale unor cuvinte cunoscute. Prin urmare, se dezvoltă, creativitatea și imaginația lor.

În activitățile de educație a limbajului (povestire, lectură după imagini, convorbiri) se pot folosi conținuturi specifice diferitelor domenii (domeniul știință: activitate matematică, cunoașterea mediului; domeniul educației estetice: muzică, arte plastice).

În activitățile de educare a limbajului obiecctivul de referință este îmbogățirea și activizarea vocabularului copiilor prin învățarea unor cuvinte care denumesc (însușiri, mărimi, forme, culori-adjective; cantitatea și ordinea obiectelor-numerale).

În activitățile de educație plastică, copiii trebuie să fie stimulați să descrie desenele sau picturile executate de ei, să motiveze alegerea culorilor, astfel se exersează deprinderile de comunicare verbală. Această verbalizare relevă totodată perceperea și denumirea corectă a componentelor desenului realizat.

Cunoștințele dobândite la activitățile de matematică pot fi utilizate în activitățile de educare a limbajului, de cunoaștere a mediului, de educațe estetică sau de educație fizică. Cunoștințele matematice își găsesc aplicare în jocurile de construcție în care se utilizează figuri geometrice, bețișoare de diferite lungimi și grosimi. Copiii trebuie să intuiască forma, mărimea, culoarea, trebuie să numere piesele necesare unei anumite construcții. Pentru crearea unei atmosfere relaxante și plăcute se pot utiliza la aceste activități chiar instrumente muzicale: tobă, pian – jucărie, xilofon- jucărie etc. Copiii pot să bată în tobă, să apese clapele pianului de tot atâtea ori, câte silabe conține un cuvânt, câte cuvinte conține o propoziție, etc.

În activitățile de lectură pe bază de imagini se pot realiza corelații interdisciplinare prin următoarele sarcini didactice:

- gruparea elementelor unui tablou după criteriile stabilite;
- numărarea în ordine crescătoare sau descresătoare a elementelor unei mulțimi;
- numărarea culorilor, a formelor, a pozițiilor spațiale ale unor obiecte etc.

Învățarea interdisciplinară este facilitată și de alte metode didactice în afara jocului didactic: convorbirea, povestirea, problematizarea. Convorbirea liberă, de exemplu, are largi posibilități interdisciplinare în activități cu tema: anotimpurile, animale domestice, etc. La prima temă se pot valorifica achizițiile de la activitățile de observare, memorizare, povestire, educație plastică sau muzicală. Sarcinile didactice ce pot fi realizate de către copii sunt:

- sesizarea caracteristicilor anotimpurilor;
- interpretarea unor cântece legate de acestea;
- executarea unor mișcări ce redau fenomene ale naturii: vântul, ploaia;
- prezentarea unor jocuri de copii legate de aceste teme;
- mimarea unor activități specifice anotimpului;
- reproducerea unor poezii legate de temă.

Activități complementare pot fi: plimbări în parc, unde copiii pot observa natura, recunosc aspecte specifice anotimpului, sesizează culori, forme și zgomote din natură. Se poate organiza un joc de mișcare prin care copiii mimează gesturi sesizate, se pot rememora cântece, poezii legate de temă, etc.

În concluzie: activitățile interdisciplinare asigură transferul cunoștințelor asimilate la situații noi, apropiate de viață, consolidează deprinderi motrice, facilitează efortul intelectual și stimulează creativitatea copiilor.

II.3. Organizarea spațiului educativ pe arii de stimulare

O direcție de reorganizare a mediului fizic, pe care învățământul preșcolar o urmează în multe țări este sectorizarea. Spațiul grupei este împărțit în mai multe ,,arii,, cu denumiri speciale, în interiorul cărora se desfășoară activități specifice. Ariile sunt dotate cu mobilier și materiale adecvate. Sectorizarea spațială este gândită pe grupări tematice și cunoștințe interdisciplinare. Utilizarea corectă a spațiului educațional duce la un echilibru între activitatea de învățare personală și cea desfășurată în cooperare, la reevaluări în relația educator-copil și la crearea cadrului de susținere a dezvoltării naturale a copilului.

Crearea unui mediu educativ adecvat une stimulări continue a învățării spontane a copilului înseamnă așadar, crearea în grădiniță a unor arii de stimulare, a unei lumi a copiilor,

atât cu elemente reale, unde ei pot să desfășoare, în mod liber activitatea, după preferință, cât și cu elemente fantastice, din lumea basmelor, care să le trezească curiozitatea, creativitatea și fantezia.

În grădiniță spațiul va fi special amenajat pentru copii. Astfel, întregul spațiu al grădiniței va trebui să aiba amenajate arii, zone de stimulare a curiozității și interesului copiilor, pentru ca fiecare să-și poată găsi locul său preferat, în care să-și desfășoare în mod liber activittea.

Oferind preşcolarului un mediu securizant şi stimulativ, care îl susţine şi îl încurajează în dezvoltare, educatoarea îl face încrezător în forţele sale, creative, capabil să-şi asume decizii şi responsabilităţi–după puterile sale–construindu-i şansa la independenţă şi libertate de exprimare, care îl va ajuta în viitor.

Jucându-se, copilul preşcolar învaţă–nu numai prin jocul propus şi organizat de educatoare ci, mai ales, prin jocul iniţiat şi desfăşurat din proprie iniţiativă. A crea preşcolarului un mediu optim dezvoltării sale, corespunde cerinţei de a organiza o învăţare eficientă prin intermediul mediului. Cadrul în care se desfăşoară procesul instructiv-educativ în grădiniţă este firesc să fie bine gândit şi organizat, încât el să devină stimulativ, primitor și securizant.

Dacă mediul în care acţionează copilul va fi structurat adecvat, cu materiale utile, în cantităţi suficiente şi distribuite cu un scop educativ bine precizat, copilul va fi stimulat să-şi aleagă jocul care să-i dezvolte, să-i formeze cunoştinţele, aptitudinile şi atitudinile necesare adaptării socio-individuale.

Adaptarea se realizează prin învăţare şi aceasta se constituie la copil în mod progresiv. Preşcolarul achiziţionează un volum mare de cunoştinţe în interacţiune cu obiectele şi cu ceilalţi semeni prin experienţa sa din grădiniţă şi din afară. Grădiniţa poate organiza şi structura optim desfăşurarea procesului elaborat, amenajând adecvat mediul ambiant.

Tipuri de arii de stimulare

Ariile de stimulare(ca centre de interes, ateliere de joc, centre ludice) pot avea un caracter permanent sau temporar. Ele sunt, de fapt, un mod de organizarea spațiului educațional al grupei, după criteriul activităților fundamentale pe care le desfășoară copiii.

Fiecare arie oferă terenul une activități în care jocurile alese vor dezvolta cunoașterea într-o anumită sferă a vieți socio-umane. Toate acestea dezvoltă personalitatea copilului din punct de vedere intelectual, prin procese de cunoaștere socio-afective, comportamentale, estetico-artistice și psiho-motorii.

Jocurile și activitățile la alegerea copiilor, jocurile libere, creative se programează în prima parte a activităților zilnice, făcând parte, de regulă, din programul de dimineață al grădiniței.

În ariile de stimulare trebuie să existe un material variat și interesant. Educatoarea va planifica activitățile în funcție de resursele pe care le are la dispoziție. Pentru a eficientiza activitatea, spațiul grupei va fi organizat pe arii de stimulare (sectoare sau zone): Bibliotecă, Știință, Artă, Construcții, Joc de rol, Joc de masă.

În aria **Bibliotecă** se pot desfășura activități din sfera limbajului sau vor fi inițiate activități de acest gen pe grupuri mici, pentru a fi continuate mai târziu în cadrul activităților comune. Limbajul va fi abordat într-o viziune integrată, urmărindu-se simultan atât latura receptivă, cât și cea expresivă. În acest scop i se vor pune la dispoziția copilului materiale specifiice, care să se constituie într-un mediu educativ și cultural, activ, stimulativ: cărți, caiete, obiecte de scris, ziare, reviste, imagini și jocuri cu imagini, discuri, Cd-uri, Dvd-uri și aparatra necesară acestora: televizor, video, computer, videoproiector și ecran de proiecție. Copiii trebuie să dobândească deprinderi de utilizare a materialelor puse la dispozitie.

La această arie, copilul își formează următoarele competențe, capacități și își însușește următoarele cunoștințe:

- își dezvoltă capacitatea de comunicare;
- învață să lucreze cu cărțile;
- înțelege simbolurile;
- își îmbogățește vocabularul;
- își devoltă exprimarea verbală, aceasta căpătând coerență, cursivitate;
- își îmbogățește cunoștințele despre lume și viață cu informații despre natură, matematică, istorie, sănătete, univers etc.;
- învață despre existența mai multor genuri literare: poezie; poveste etc.;
- învață să înțeleagă și să exprime problemele deosebite legate de familie și viață;
- își consolidează deprinderile de ascultare și exprimare;
- învață idei noi despre alți oameni și alte locuri;
- își dezvoltă abilități ale mișcărilor fine;
- își dezvoltă imaginația și creativitatea;
- învață să utilizeze computerul.

În amenajarea spațiului acestei arii educatoarea trebuie să aibă în vedere asigurarea uner cerințe de intimitate, liniște și relaxare. Astfel, zona va fi amplasată cât mai departe de alte

zone mai active și gălăgioase. Este necesară asigurarea unei iluminări necesare. De aceea este de preferat spațiul de lângă fereastră. Vor fi alese cărți interesante, cu imagini expresive și frumoase. Cărțile vor fi schimbate periodic și vor fi îngrijite cu ajutorul copiilor. Ele vor fi expuse pe rafturi, la îndemâna copiilor astfel încât să poată fi observate de către aceștia. Rolul educatoarei în această arie este de a observa și înregistra dezvoltarea intereselor, comportamentelor, abilităților și deprinderilor copiilor. Ea va avea în vedere progresele privind folosirea și înțelegerea cărților (cât de des alege copilul o carte în timpul jocului liber, cum mânuiește cartea, ce cărți îl interesează, în ce manera povestește și repovestește), deprinderile de comunicare ale copiilor (dacă copilul se face înțeles prin ceea ce spune, dacă vorbește în propoziții, dacă înțelege ceea ce îi comunică ceilalți, dacă reușește să transpună în cuvinte ideile, sentimentele sale, dacă este interesat de jocurile de cuvinte, dacă respectă logica povestirii, dacă demonstrează imaginație și creativitate în dezvoltarea cadrului povestirii), utilizarea computerului (accesează jocuri inspirate din povești și povestiri, jocuri de îmbogățire a vocabularului, recunoaște literele de pe tastatură).

O importanță deosebită o reprezintă și zona **jocurilor de rol,** extrem de bogată în situații de învățare pentru copii. Ei se proiectează în roluri speciale diferite, le însușesc și le înțeleg mai bine, își dezvoltă deprinderi de cooperare, de comunicare, de limbaj și de manipulare a obiectelor specifice sau de uz general. Imaginația este exersată și terenul fanteziei este liber. În jocul de rol copilul învță să modereze vocea, să se exprime și îș îmbogățește vocabularul. (E. Vrăsmaș, 1999, p.81)

Amenajarea spaţiului grupei în zone ludice corespunde, în fapt, caracteristicilor şi nevoilor/cerinţelor de învăţare ale preşcolarului. Studiile efectuate la vârsta preşcoalră au demonstrat caracteristici comune ale procesului de învăţare la copil. Pentru fiecare caracteristică existentă se manifestă o serie de cerinţe ce trebuie îndeplinite pentru asigurarea condiţiilor dezvoltării (J.Piaget).

a. Copilul are propria sa manieră de a percepe lumea – pentru aceasta el are nevoie să fie confruntat şi cu alte moduri şi maniere de percepţie; ale colegilor săi şi ale adultului.

b. Copilul are permanent nevoie să verbalizeze (să discute şi să explice) activităţile sale şi gândurile pe care le are. Aceasta face să fie nevoie ca el să elaboreze idei asupra lumii prin vorbirea sa, prin ascultare, acţiune, mişcare, desen, construcţii şi grafică.

c. Copilul este curios şi simte nevoia de a manipula obiectele din mediul său imediat. În acest sens, trebuie stimulat să-şi utilizeze toate simţurile pentru a explora obiectele, situaţiile şi relaţiile în care el se mişcă.

d. Preşcolarul percepe lucrurile global sau parţial şi nu este încă în stare să surprindă toate relaţiile dintre ele. Aceasta cere ca învăţarea să se axeze pe stabilirea legăturilor dintre lucruri, prin experienţele de tip integrat prilejuite de educator.

e. Copilul acţionează, adesea, fără a gândi la consecinţele actelor sale. Cerinţa faţă de programele educative va fi: să i se dea posibilitatea de a prevedea consecinţele actelor sale şi de a lua decizii.

f. Preşcolarul are nevoie să persevereze în acţiunile sale până obţine rezultate satisfăcătoare. Este nevoie, astfel, să i se pună întrebări, să poată descoperi singur răspunsurile şi să îşi exprime ideile prin cât mai multe moduri (maniere).

g. Copilul preşcolar caută anumite puncte de reper pentru a înţelege realitatea. Ele are deci nevoie de a compara, a clasifica şi a ordona obiectele şi situaţiile.

h. Orice copil are nevoie să se simtă în siguranţă, să se simtă bine în „pielea sa". De aceea este necesar ca el să se joace într-un mediu securizant şi tolerant care să-i furnizeze ocaziile de a alege şi a-şi asuma riscurile deciziile de la vârste mici.

Copilul are nevoie de reuşită, ceea ce impune ca dezvoltarea sa să se realizeze prin activităţi potrivite nivelului său de dezvoltare intelectuală şi motrică, el fiind stimulat prin rezultate.

Din obiectivele/cerinţele prezentate reiese că este necesar ca sălile de grupă să fie amenajate şi organizate adecvat. Jocul prin care copilul cunoaşte, transformă să-şi adapteze realitatea la posibilităţile lui de înţelegere, trebuie să fie numai organizat din afara sa, sau propus de educatoare, ci să fie şi liber ales (spontan). Prin „propunerea" pe care o realizează cadrul educativ (ca spaţiu, resurse şi relaţii), educatoarea poate controla această „libertate de alegere", în sensul orientării ei spre stimularea dezvoltării copilului.

Spaţiul „vorbeşte" preşcolarului prin ceea ce îi oferă ca posibilitate de acţiune şi experienţă. Sunt importante, atât condiţiile de ordin general (lumină, căldură, estetica ambianţei etc), cât şi cele educative (amenajări, ordonări, sectorizări, materiale folosite etc).

Organizând sectorizarea clasei pe arii de stimulare, pe domenii de activitate se poate folosi, eficient, spaţiul pentru a se respecta cerinţele de dezvoltare proprii tuturor preşcolarilor dar şi asigurarea unei individualizări reale a educaţiei.

Materialele dispuse în arii trebuie să fie variate şi să motiveze curiozitatea preşcolarilor pentru a-şi urmări propriile interese şi investigaţii. Fiecare copil are nivelul său de cunoaştere, psihomotricitatea sa, o dezvoltare psihoafectivă care îi este proprie, un limbaj care îl caracterizează şi propriul său nucleu de personalitate care îl diferenţează de ceilalţi.

Copilul preşcolar va trebui orientat în direcţia reciclării următoarelor obiective care asigură construcţia ascendentă a personalităţii :

- capacitatea de a lua decizii şi de a-şi asuma responsabilităţi ;
- aptitudinile exploratorii ;
- aptitudinile de comunicare ;
- respectul de sine ;
- respectul celuilalt şi aptitudinea de negociere a soluţiilor în rezolvarea unor probleme ;
- aptitudini şi atitudini pentru o viaţă sănătoasă ;
- motivaţia învăţării etc.

Pe măsură ce programul propus se realizează, este necesar ca experienţele copilului să-l confrunte cu relaţii noi şi obiecte noi. Introducerea elementelor noi în mediul de joc al preşcolarului (ariile de stimulare), trebuie bine gândită şi planificată în conformitate cu evaluarea permanentă a progreselor realizate. Numărul obiectelor noi, ca şi numărul relaţiilor sociale noi, duce la idei şi reprezentări noi. De aceea, trebuie acordată o grijă deosebită pentru creşterea graduală a elementelor din mediul de joc. Educatoarea va introduce materiale noi, relaţii noi prin ariile de stimulare, atunci când consideră că este momentul optim pentru dezvoltarea preşcolarului.

Educatoarea organizează şi planifică spaţiul educativ prin amenajarea ariilor ludice. Pentru a atrage şi motiva preşcolarii în activităţi, este bine ca ei să participe la amplasarea şi dotarea ariilor de stimulare. Colaborarea educatoarei cu copiii în organizarea spaţiului grupei facilitează interacţiunile şi asigură o motivaţie reală în alegerea jocurilor. Amenajarea ariilor de stimulare trebuie să ţină seama de evaluarea iniţială a cerinţelor şi particularităţilor copiilor din grupă, ale tuturor şi ale fiecăruia în parte. În funcţie de cunoaşterea preşcolarilor din grupă se stabilesc domeniile ariilor care se vor realiza.

O altă cerinţă este şi aceea de a planifica activităţile şi în funcţie de resursele pe care educatoarea le are la dispoziţie. În ariile de stimulare trebuie să existe un material vast, bogat şi interesant. Materialul de care trebuie să dispună centrele ludice motivează curiozitatea şi încurajează achiziţionarea de noi cunoştinţe. Modul în care el este distribuit şi amplasat trebuie să ofere o atmosferă destinsă, securizantă, estetică şi reconfortantă, care să stimuleze urmărirea propriilor interese de cunoaştere şi investigare.

În oricare din ariile ludice copilul descoperă realitatea fie individual, fie colaborând cu ceilalţi. Independenţa în alegere şi acţiune se împleteşte cu cooperarea şi negocierea soluţiilor.

Echipamentele şi materialele utilizate se găsesc la îndemâna copiilor. Ele sunt sortate, ordonate şi etichetate pentru a păstra ordine şi a oferi exemplul unei organizări eficiente. Folosirea şi rearanjarea lor rămâne la latitudinea copiilor sub atenţia educatoarei.

Sintetizând, putem considera ca etape în amenajarea ariilor de stimulare:

- cunoaşterea grupei de copii şi cunoaşterea fiecărui copil în parte (evaluarea iniţială);
- cunoaşterea resurselor şi inventarierea lor;
- planificarea ariilor de stimulare şi adecvarea activităţilor în concordanţă cu activităţile cu grupa întreagă de copii (elaborarea planificării);
- amenajarea diferitelor arii şi dotarea lor cu materialele necesare (amenajarea);
- cunoaşterea ariilor împreună cu copiii (stabilirea obiectivelor şi regulilor la fiecare arie în cooperare cu beneficiarii);
- activităţile pe arii de stimulare (programul zilnic şi evaluarea permanentă);
- varierea materialelor, echipamentelor şi schimbarea ariilor (reamenajarea);
- apelul la colaboratori externi – părinţi sau alţi educatori (parteneriatul cu familia şi comunitatea)

Avantajele ariilor de stimulare. Putem evidenţia o serie de avantaje ale amenajării propuse.

- Împărţirea sălii de grupă în zone sau arii de interes (de stimulare), ca centre de activitate ludică, **corespunde activităţilor pentru care preşcolarii manifestă un interes deosebit.** Alegerea ariilor este condusă de educatoare după evaluarea cerinţelor de dezvoltare ale copiilor. Copiii vor alege singuri unde să se joace, stimulaţi fiind de materialele şi echipamentele distribuite în zonele respective. Educatoarea planifică şi asigură activităţi adecvate fiecărei arii, suplimentează materialele şi le schimbă pentru a realiza obiectivele propuse de programa şcolară şi de nevoile de dezvoltare ale fiecărui copil.
- **Prin sectorizarea sălii de grupă se obţine posibilitatea amenajării flexibile şi eficiente a spaţiului educativ.** Flexibilă – întrucât sectoarele nu sunt permanente, ci există în funcţie de obiectivele propuse de educatoare pe anumite perioade şi în funcţie de interesul manifestat de copii, precum şi de impactul jocurilor în dezvoltarea competenţelor lor.

Rolul educativ al sectorizării este evidenţiat de faptul că mediul se face purtătorul unui mesaj educativ explicit. De aici premisa organizării ariilor de stimulare este cunoaşterea şi respectarea curriculumului naţional care se adresează tuturor copiilor şi cunoaşterea şi respectarea particularităţilor fiecărui copil din grupă (cerinţe, trebuinţe, interese etc).

Ariile de stimulare asigură o planificare flexibilă şi deschisă activităţilor. Utilizarea zonelor de interes ajută educatoarea să observe, să-şi organizeze şi să-şi planifice activităţile

într-un mod ne-rigid şi deschis nevoilor de dezvoltare ale copiilor. Circulaţia liberă între arii şi interacţiunile ce se stabilesc în joc creează **copiilor tot mai multă independenţă şi încredere în forţele lor**, ceea ce presupune că pot să decidă şi să răspundă personal. În acelaşi timp, se trezeşte interesul manifestat pentru o arie sau alta şi posibilitatea satisfacerii lui. Copiii îşi întăresc **motivaţia pentru învăţare şi acţiune şi sentimentul de siguranţă,** pe care îl dă produsul propriei activităţi.

- Cel mai mare avantaj (pentru copii) îl prezintă **independenţa în acţiune şi creativitatea soluţiilor,** particularităţi care sunt formate prin amenajarea spaţiului educativ în arii de stimulare. De aceea, sunt apreciate toate produsele copiilor. Se consideră mai important procesul decât rezultatele lui.

II.4. Activități de educare a limbajului în grădiniță

Jocul este o activitate umană conștientă și are caracter universal, permanent și polivalent. Pornind in polisemia cuvântului **joc**, ne dăm seama de importanța acestuia în viața omului: joc de cuvinte, joc de societate, joc de șah, jocuri olimpice, joc de cărți, joc de scenă etc. Jocul activează la copii funcții mintale și motrice:

- **Funcția principală** este realizarea eului, manifestarea personalității;
- **Funcțiile secundare** au rolul de divertisment, de element odihnitor, relaxator.

Jocul este o formă de manifestare a copilului și agent de transmitere a ideilor, a obiceiurilor și tradițiilor de la o generație la alta.În joc copilul se detașează de la realitatea obiectivă, se transpune într-o lume creata de fantezia și imaginația sa.

Jean Piaget consideră că jocul este o modalitate de adaptare, adică asimilare și acomodare. El stabilește următoarele funcții ale jocului:

- Funcția de adaptare – cea mai importantă- se realiează prin asimilarea realului la eu și prin acomodare, prin imitație a eului la real;
- Funcție formativă și informativă;
- Funcție de descărcare a energiilor și de rezolvare a conflictelor afective, adică funcție catartică;
- Funcție de socializare a copilului.

Substratul psihologic al jocului este asigurat de:

- Capacitatea omului de a transfigura realitatea în imaginar;

- Capacitatea de a opera cu simboluri, cu semne atribuite obiectelor, acțiunilor și faptelor care semnifică altceva decât în realitate;
- Capacitatea omului de a acționa în mod creativ în diferite situații concrete de viață.

Jocul este o activitate specific umană, dominantă în copilărie, prin care copilul își satisface imediat, după posibilatăți, propriile dorințe, acționând conștient și liber în lumea imaginară pe care și-o creează singur. Noțiunea de activitate ludică nu este sinonim cu jocul, ci cu categoria de activitate instructiv-educativă, specifică învățământului preșcolar, centrată pe promovarea spiritului jocului. Componenta instructiv-educativă se realizează prin obiectivele urmărite sistematic, iar componenta joc se realizează prin modul de desfășurare, prin elemente surpriză, prin elemente de mișcare și de relaxare, prin participarea tuturor copiilor în ritmul propriu.

În grădiniță, activitățile ludice se realizează prin:

- Activități la alegerea copiilor;
- Activități de învățare dirijată;
- Alte tipuri de activități (de după-masă).

Activitățile la alegerea copiilor, care sunt libere și recreative, se realizează prin joc și prin activități ocupaționale. Jocul, prin natura lui, are următoarele valențe formative:

- Dezvoltă spiritul de observație și de investigație al copilului;
- Dezvoltă gândirea logică, creativă și flexibilă;
- Cultivă imaginația;
- Dezvoltă memoria;
- Formează conduita morală.

Activitățile ocupaționale se realizează la sugestia educatoarei sau din inițiativa copiilor. Prin astfel de jocuri copiii se apropie de activitățile zilnice, practice. Se pot realiza pe grupuri mici de copii, care sunt omogene și permite tratarea diferențiată a copiilor.

Activitățile de învățare dirijată (comune sau obligatorii) au următoarele forme de realizare:

- Joc simbolic-joc de manipulare, de imitare, de creație;
- Joc cu reguli.

Privind subiectul acestor activități, putem vorbi de:

- Jocuri distractive;
- Jocuri de mișcare;
- Jocuri libere.

În învățământul preșcolar trebuie incluse și activități complementare, activități de după amiază, care reprezintă odihna activă și exersarea anumitor capacități fiziologice. Acestea se organizează după activitățile dirijate sub forma jocurilor distractive, a jocurilor de mișcare, a audițiilor și vizionărilor, a jocurilor de dramatizare, etc. Aceste activități continuă, completează, aprofundează cunoștințele și deprinderile dobândite, sau pregătesc din punct de vedere psihologic activitățile dirijate.

Activitățile ludice din grădiniță trebuie să satisfacă următoarele cerințe:

- Să fie și să se îmbine în mod armonios;
- Să satisfacă necesitățile cognitive, afective și de mișcare ale copiilor;
- Să stimuleze creativitatea acestora;
- Să contribuie la socializarea acestora;
- Să asigure independența copiilor;
- Să asigure integrarea copiilor în viitoarea activitate școlară.

Lărgirea repertoriului ludic, introducerea unor noi elemente în jocul obișnuit al cpiilor depind de competența, creativitatea și vocația cadrelor didactice din grădiniță.

Jocul didactic este o formă de activitate atractivă și accesibilă copiilor prin care se rezolvă anumite sarcini de învățare specifice vârstei preșcolare. Jocul este principala formă de activitate în grădinița de copii. Termenul didactic asociat celui de joc accentuează partea instructivă a activității, deoarece, indiferent de etapa de vârstă la care este utilizat, jocul didactic favorizează atât aspectul informativ, cât și pe cel formativ al procesului de învățământ.

Specificul acestor jocuri este faptul că îmbină armonios elementul instructiv cu cel distractiv. Valoarea practică a acestor jocuri constă în aceea că ele creează condiții favorabile pentru aplicarea cunoștințelor și exersarea priceperilor, precum și a deprinderilor, sub forma unor activități plăcute și atractive.

Jocurile didactice, prin modul lor de organizare și prin sarcinile didactice propuse, determină dezvoltarea intelectuală sau motrică, au o deosebită valoare formativă, stimulează atenția, spiritul de observație, activitatea simțurilor, perspicacitatea gândirii, flexibilitatea, activizează și îmbogățesc limbajul, dar în același timp au și o mare putere de deconectare psihică a copilului. Deși rezolvă anumite sarcini de învațare, jocul didactic se deosebește de activitatea de învățare deoarece:

- Jocul are o motivație intrinsecă, pe când învățarea sau munca, mai ales în fază inițială, au una intrinsecă;

- Jocul provoacă plăcere, satisfacție imediată, pe când învățarea și munca oferă satisfacții mult mai îndepărtate;
- Jocul are aspect distractiv, îl deconectează pe copil, pe când învățarea și munca îl determină la o concentrare maximă;
- Jocul nu necesită un efort deosebit;
- Jocul se desfășoară într-un cadru plăcut, pe bază de jucării, pe când învățarea, în unul rigid;
- Jocul rezolvă contradicția dintre posibilitățile sale intelectuale și fizice limitate și sarcinile pe care trebuie să le rezolve;
- Jocul asigură o participare mai intensă la activitate a copilului decât învățarea sau munca.

Jocul didactic are o serie de **caracteristici** care-l diferențiază de celelalte jocuri și activități comune din grădiniță:

- *Scopul didactic* reprezintă o finalitate educativă și se formulează prin raportare la obiectivele specifice; formularea scopului jocului trebuie să fie clară și precisă, asigurând buna organizare și desfășurare a activității;
- *Sarcina didactică* este formulată în funcție de conținutul jocului și de vârsta copiilor și reprezintă elementul de instruire prin care se exersează operațiile gândirii (recunoaștere, descriere, reconstituire, comparație);
- *Conținutul jocului* reprezintă ansamblul cunoștințelor, deprinderilor și priceperilor pe care le achiziționează sau le consolodează. Conținutul trebuie prezentat într-o manieră accesibilă și plăcută copiilor;
- *Elementele de joc* reprezintă mijloacele de realizare a sarciniii didactice, constituind elementele de realizare a sarcinii de învățare; elementele de joc sunt variate (întrecere, recompensă, aplauze), alegerea lor facându-se în funcție e conținutul jocului și de vârsta copiilor;
- *Regulile jocului* sunt prestabilite și obligatorii pentru toti copiii. Ele reglementază conduita și acțiunile copiilor pe parcursul jocului;
- *Acțiunea de joc* este componenta prin care se realizează sarcina de joc. Ea cuprinde momente de așteptare, surpriză, ghicire, mișcare, întrecere;
- *Materialul didactic* trebuie să fie adecvat conținutului jocului și vârstei copiilor. Poate conține jucării, jetoane, cartonașe, fișe etc.

Jocul didactic constituie un important mijloc de educare a limbajului copiilor în vederea școlarizării. Prin intermediul lui se fixează, se precizează și se activizează vocabularul copiilor, se contribuie la îmbogățirea pronunției, la formarea unor noțiuni, la însușirea unor construcții gramaticale necesare formării deprinderii de citire și scriere la clasa I.

Plecând de la cunoașterea dezvoltării psihofizice a copilului preșcolar, în special al limbajului acestuia, de la cunoașterea cerințelor învățământului primar și a posibilităților de adaptare a fiecăreia dintre aceste cerințe, se poate conferi experiență sporită jocului didactic de dezvoltare a limbajului și exersare a vorbirii, dacă se folosesc metode activ participative, iar obiectivele dezvoltării limbajului și comunicării orale și scrise se realizează la un nivel optim prin variante de jocuri didactice concepute sau adaptate scopului urmărit. Astfel, eductoarea a îmbogățit conținutul unor jocuri de dezvoltare a limbajului, va crea unele variante noi, menite să contribuie la optimizarea sarcinilor și a obiectivelor programei, la valorificarea potențialului intelectual al copiilor.

În funcție de conținut, jocurile pot fi clasificate astfel:

- Jocuri didactice pentru dezvoltarea laturii fonetice a limbajului: acestea au drept scop pronunția corectă a sunetelor limbii materne și în special a consoanelor;
- Jocuri didactice pentru formarea deprinderii de exprimare corectă din punct de vedere gramatical: aceste jocuri au sarcina de a contribui la exprimarea copilului în propoziții simple și dezvoltate, în fraze scurte, la utilizarea corectă a substantivelor la diferite genuri și numere, la realizarea corectă a acordului între gen și număr, a substantivului cu adjectivul care-l însoțește, a subiectului cu predicaul, utilizarea corectă a genitivului, dativului etc. ;
- Jocuri didactice pentru îmbogățirea vocabularului activ și pasiv al copiilor, prin care aceștia sunt pregătiți să folosească în vorbire cuvinte care denumesc obiecte și fenomene din mediul înconjurător (substantive), cuvinte care țin locul unor nume (pronume), cuvinte care exprimă un număr, o determinare numerică sau ordinea obiectelor prin numărare (numerale), cuvinte care denumesc acțiuni (verbe) și cuvinte de legătură.

Metodologia organizării și desfășurării jocului didactic

1) *Pregătirea jocului didactic*

Ca orice activitate didactică, fiecare joc didactic trebuie pregătit din vreme și cu multă atenție pentru a asigura buna lui desfășurare. Cele mai importante măsuri sunt:

- alegerea și planificarea jocului;
- selectarea jocului în funcție de obiectivele instructiv-educative;

- stabilirea locului și timpului de desfășurare în funcție de succesiunea celorlalte activități;
- stabilirea complexității jocului;
- întocmirea proiectului de activitate sau a unei schițe cu principalele obiective urmărite, precum și cu strategie aleasă;
- asigurarea cerințelor pe care să le îndeplinească mijloacele de învățământ; pregătirea grupului de copii.

2) Desfășurarea jocului didactic

- Introducerea în joc are rolul de a crea copiilor dispoziția necesară pentru activitate;
- Prezentarea și intuirea materialului în întregime sau parțial;
- Anunțarea temei și a obiectivelor;
- Reactualizarea cunoștințelor;
- Explicarea jocului ce urmează să se desfășoare, moment în care educatoarea îi face pe copii să înțelegă acțiunea jocului, cât și regulile care îl guvernează, indică modul de folosire a materialului, precizează sarcinile copiilor, folosind un limbaj simplu însoțit de o mimică adecvată. Educatoarea a efectua un joc cu valoare demonstrativă, explicând și efectuând fiecare acțiune pe care trebuie să o desfășoare copilul, concomitent cu explicarea ei. Pentru a verifica în ce măsură copiii au înțeles jocul, educatoarea poate desfășura cu ajutorul unui copil, jocul de probă;
- Obținerea performanței-executarea jocului de către copii este partea fundamentală a activității, este momentul de participare efectivă a copiilor, de realizare a sarcinii didactice de către aceștia, de respectare a regulilor și elementelor de joc;
- Asigurarea reteției și a transferului. Aceaasta e poate realiza prin complicarea jocului (1-2 variante), prin noi reguli sau noi obiective, pe echipe sau individual.

3). **Încheierea jocului didactic**

- Evaluarea – se va realiza o analiză a rezultatelor prin raportare la obiectivele propuse, a eventualilor câștigători, a gradului de participare a copiilor, iar aceștia vor primi anumite stimulente.

Desfășurarea eficientă a jocului didactic presupune respectarea următoarelor cerințe:

- Organizarea jocului presupune asigurarea unui cadru adecvat în funcție de particularitățile jocului care urmează să se desfășoare și de materialul didactic utilizat;
- Introducerea în joc constă în captarea atenției copiilor, crearea unei atmosfere favorabile desfășurării jocului; la grupele mici pot fi folosite procedee ca: elemente surpriză,

ghicitori, poezii, personaje din povești, scurt dialog atractiv; la grupele mari jocul poate începe direct, printr-o conversație cu rol motivațional sau prin anunțarea titlului și a obiectivelor jocului;

- Materialul didactic folosit trebuie să corespundă temei jocului, să fie accesibil copiilor, să fie clar, atractiv; materialul va fi pus la dispoziția copiilor pentru a-i fi cunoscute caracteristicile și pentru ca aceștia să se familiarizeze cu el; prin intermediul materialului demonstrativ se poate realiza reactualizarea înainte de începerea jocului; materialul este așezat pe măsuțe în plicuri, coșulețe sau este dat direct copiilor în cazul jetoanelor, medalioanelor; momentul în care copilul primește materialul este ales în funcție de joc, putând fi distribuit la începutul jocului sau pe parcursul lui;
- Anunțarea titlului jocului și a scopului acestuia se face scurt si sugestiv;
- Familiarizarea copiilor cu jocul este o etapă hotărâtoare pentru desfășurarea ulterioară a acestuia; prin familiarizarea copiilor cu jocul se trezește interesul pentru joc, se creează o atmosferă relaxantă, de bună dispoziție, favorabilă performanțelor și se prezintă sarcina, regulile și elementele de joc; astfel, educatoarea va avea în vedere: să-i ajute pe copii să înțeleagă sarcinile pe care le au de rezolvat, să precizeze clar regulile, să prezinte conținutul jocului și principalele momente de desfășurare, să precizeze în ce mod și când se va folosi materialul didactic, să fixeze sarcinile coducătorului de joc, să formuleze cerințele ce trebuie satisfăcute pentru a câștiga;
- Executarea jocului de probă va fi făcută întâi de educatoare, apoi de copii și se vor face precizări asupra regulilor, succesiunii etapelor jocului, modului de rezolvare a sarcinilor; la grupele mici jocul va fi condus de educatoare, la grupele mari se poate desemna un copil în funcția de conducător de joc;
- Desfășurarea propriu-zisă a jocului este momentul principal al activității; desfășurarea jocului și obținerea performanței de către copii relevă gradul de înțelegere a jocului, nivelul însușirii vehiculate în joc, capacitățile intelectuale ale copiilor; educatoarea trebuie să urmărească gradul de îndeplinire a sarcinilor, gradul de respectare a regulilor, activizarea tuturor copiilor în funcție de posibilitățile lor, îmbinarea elementelor de joc cu sarcinile didactice (mișcări, aplauze, competiție), stimularea spiritului de independență a copiilor, asigurarea unei atmosfere relaxante și vioaie, antrenarea unor copii la conducerea jocului;
- Efcientizarea jocului didactic necesită conceperea a 1-2 variante, după ce toți copiii au realizat sarcinile din jocul propriu-zis; astfel, se pot introduce elemente noi de joc, se poate

complica jocul prin sarcini didactice mai complexe, se pot prezenta materiale didactice suplimentare, se introduc noi reguli, se organizează întreceri, competiții;

- În încheierea jocului didactic se fac aprecieri finale asupra desfășurării jocului (modul de rezolvare a sarcinilor, modul de respectare a regulilor, stabilirea câștigătorilor), se vor repeta titlul jocului și scopul său, se pot utiliza procedee ca: folosirea fișelor de muncă independentă, audierea unui text literar sau cântec,desfășurarea unui joc liber cu material didactic folosit, oferirea de surprize, premii pentru câștigători și pedepse hazlii pentru cei învinși (M. Lespezeanu, 2007, p. 114)

Tipologia jocului didactic de educare a limbajului

Dintre numeroasele obiective care stau în fața instituției preșcolare și care vizează pregătirea copilului pentru școală, îmbogățirea vocabularului, dezvoltarea pronunției corecte a sunetelor limbii, însușirea structurii gramaticale constituie obiective de mare importanță.

Nu trebuie pierdut din vedere faptul că viața și activitatea omului se desfășoară pe fondul unei intense și neîntrerupte comunicări. Cultivarea vorbirii copiilor sub aspect fonetic, lexical și gramatical se realizează prin întreaga activitate instructiv-educativă dn grădiniță și, în mod special, prin activitățile de educare a limbajului, în cadrul cărora un rol distinct în metodologia specifică îl ocupă jocurile didactice.

Educarea limbajului copilului de vârstă preșcolară privește în egală măsură: aspectul fonetic; aspectul lexical; însușirea structurii gramaticale a limbii.

A) *Jocuri didactice care contribuie la educarea limbajului copiilor sub aspect fonetic*

În grădiniță, dezvoltarea laturii sonore a vorbirii are în vedere următoarele obiective: însușirea pronunției corecte a sunetelor limbii; dezvoltarea auzului fonematic; corectarea deficiențelor de vorbire.

Cele trei obiective sunt indisolubil legate, condiţionându-se reciproc. Astfel, însușirea pronunției corecte a sunetelor limbii presupune dezvoltarea auzului fonematic, după cum corectarea deficiențelor de vorbire este subordonată pronunțării corecte a sunetelor. La grupa mică pot fi folosite jocuri didactice cum ar fi:

- „Focul și vântul” , „Trenul și vânttul” pentru exersarea pronunţiei corecte a consoanlor labio- dentale „f” şi „v” şi a şuierătoarelor „s” şi „j”;
- „Cocoșul și gâsca”- pentru pronunţarea corectă a consoanelor „c” şi „g”;
- „Șarpele și albina” – pentru pronunţarea corectă a consoanelor „s” şi „z”;
- „Spune cum face...” – pentru recunoaşterea şi reproducerea onomatopeelor corespunzătoare glasului acestora;

- „A spus bine Martinel?” sau „Spune și tu!” – pentru compararea pronunţiei corecte cu cea corectă.

La grupa mijlocie pot fi folosite cu succes jocuri didactice precum:

- „A spus bine sau n-a spus bine?”, „Cine (ce) face așa?”, „Repetă ce spun eu!”, „Ce e bine, ce e rău?”- pentru găsirea greșelilor în pronunțarea unor cuvinte și enunțarea lor în forma corectă.

Cu copiii de grupă mare pot fi desfășurate jocuri didactice pentru identificarea cuvintelor dintr-o propoziție:

- „Cine spune mai multe cuvinte?”
- „Jocul silabelor”- pentru formarea deprinderii de a efectua analize fonetice.

Copiilor de la grupa mare li se cere să despartă cuvintele în silabe (și silabele în sunete), cu accent pe reconstituirea cuvintelor la final.

- „Spune mai departe”- poate fi folosit în vederea completării cuvintelor cu silaba sau silabele care lipsesc.
- „ Jocul sunetelor”, „ Cu ce sunet începe cuvântul?”- în cadrul cărora se poate realiza izolarea sunetului din cuvânt.
- „Să fie tot atâtea”- se rostește un cuvânt, se pronunță pe rând sunetele ce formează cuvântul și, pentru fiecare sunet, se bate din palme cerându-li-se copiilor să rețină numărul bătăilor auzite, deci numărul sunetelor din cuvânt.La vârsta preșcolară mare, copiii au înțeles că orice obiect are un nume(denumire) care se rostește cu ajutorul cuvintelor și că acestea sunt alcătuite din două, trei, patru sau mai multe sunete.

B) Jocuri didactice care contribuie la educarea vorbirii copiilor din punct de vedere lexical

În grădiniță se desfășoară numeroase **jocuri didactice care vizează îmbogățirea și activizarea vocabularului** în srânsă unitate cu extinderea sferei cognitive.Sarcina didactică de care se leagă direct sensul principal al jocului și atracția copilului pentru el apare sub forma unor probleme de recunoaștere, denumire, ghicire, comparare, urmărind îmbogățirea și activizarea lexicului.

- „Săculețul cu surprize”, „Spune ce este!”- sarcina didactică, respectiv problema intelectuală, constă în recunoașterea și denumirea obiectelor de mobilier.
- „Ce-a găsit ursulețul?” , „Alegem jucăriile” , „E ziua păpușii” –copiii sunt solicitați să recunoască și să denumească jucăriile;

- „Cu ce îmbrăcăm păpușa?” , „ Ce trebuie la masa păpușii?” – ei recunosc și denumesc articolele de îmbrăcăminte, veselă, imită și verbalizează unele acțiuni.
- „Ghicește ce face păpușa!”, „Ce face Maricica?”- vizează recunoașterea și denumirea părților componente ale corpului omenesc și diverse acțiuni.
- „Caută ce am ascuns”, „Care este culoarea ta?”, „Unde sunt jucăriile?”- sunt jocuri pentru precizarea și fixarea denumirii unor lucruri sau ființe, a însușirilor ce le caracterizează privind forma, mărimea, culoarea, etc.

Sunt doar câteva exemple din multitudinea de jocuri care au o contribuție importantă la îmbogățirea vocabularului copiilor și care le solicită totodată acestora atenția, spiritul de observație, capacitatea de a analiza, de a compara, de a exprima clar și corect cele observate.

C) *Jocuri didactice care contribuie la educarea limbajului copiilor din punct de vedere gramatical*

Un aspect important legat de limbajul copiilor este cel care are în vedere îmbinarea cuvintelor pentru ca ei să-și exprime nuanțat gândurile și pentru a pune în funcțune sensurile secundare ale cuvintelor. În acest sens, se va avea mereu în atenție găsirea unor metode și procedee adecvate vârstei, prin care să-i determinăm pe copii să opereze conștient cu materialul verbal achiziționat. Un joc didactic potrivit este „ Spune ceva despre...!”.

Copiii din grădiniță pot fi învățați, de asemenea, să îmbine cuvintele în propoziții corect constituite din punct de vedere gramatical prin jocuri precum: „Să așezăm cartonașele”- stabilirea unor legături logice între imagini și construirea unor propoziții cu sens; „Spune mai departe” – reproducerea propoziției și continuarea ei într-un ritm vioi, cu pauze între cuvinte.

Se poate trece apoi la determinarea numărului de cuvinte dintr-o propoziție prin jocuri precum: „Câte cuvinte am spus?”, „Al câtelea cuvânt lipsește?” , „Care e cuvântul cel mai scurt?”etc.

Pentru folosirea corectă a dativului și genitivului se folosesc jocuri cum ar fi: „A cui este?”„Cui i-am dat jucăria?”.

Pentru folosirea corectă a singularului și a pluralului substantivelor se desfășoară jocul „ Eu spun una, tu spui multe” sau „Învârtește-mă!”

Penrtu folosirea corectă a cuvintelor cu sen contrar, se poate folosi jocul: „Cum este, cum nu este?”.

În vederea consolidării deprinderii copiilor de a folosi în vorbire propoziții și fraze cu sens logic și corecte din punct de vedere gramatical, pot fi folosite cu succes aceste jocuri didactice, precum și variante ale acestora.

D) *Jocuri didactice care contribuie la educarea vorbirii expresive a copiilor.*

Pornind de la poveștile cunoscute de copii, pe baza materialului intuitiv sau în absența acestuia, se pot desfășura jocuri prin intermediul cărora se urmărește cultivarea expresivității vorbirii:

- „Cine a venit la noi?”- recunoașterea personajelor din povești cu trăsăturile specifice, cu reproducera uor acțiuni ale acestora.
- „La televizor”- recunoșterea și denumirea poveștilor după ilustrațiile prezentate ”la televizor” și redarea episodului respectiv, a dialogului dintre personaje.
- „Povești încurcate”, „Oprește-mă dacă greșesc!”, „Stop”- pentru verificarea gradului de însușire a poveștilor și pentru exersarea unei vorbiri expresive;
- „Povestește mai departe” – joc ce impune, la un moment dat, desprinderea de materialul intuitiv și folosirea corectă a unor expresii din textele respective, interpretarea nuanțată, în funcție de imaginația fiecărui copil;
- „Telefonul”- utilizarea vorbirii dialogate;
- „La magazin”- folosirea dialogului, dar și a formulelor de politețe;
- „Cum discutăm între prieteni?” –exerciții de vorbire adresativă, interogativă, expresivă, exclamativă, formarea deprinderilor de exprimare civilizată;
- „La plimbare” – stimularea vorbirii dialogate, formarea deprinderii copiilor de a întreține conversații simple, folosind propozițiile interogative și enunțiative;
- „Jocul proverbelor”, „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim” – sesizarea expresiilor frumoase și a armoniei limbii române literare desprinse din fragmente, în proză și în versuri, selecționate în prealabil.

Exemplificări: jocul „Cine spune mai multe cuvinte”

Scopul: consolidarea deprinderii de a pronunța corect sunete și grupuri de sunete mai dificile cuprinse în structura cuvintelor cunoscute; dezvoltarea promptitudinii și rapidității în acțiune; stimularea spiritului de echipă în rezolvarea sarcinii de de joc.

Sarcina didactică: alegerea imaginilor corespunzătoare unor cuvinte care încep cu sunetul dat și pronunțarea corectă a cuvintelor.

Regulile jocului: la semnalul dat, echipele selectează din imaginile obiectelor primite pe acelea a căror denumire începe cu sunetul dat. Câștigă echipa care în timpul acordat selectează corect cele mai multe imagini.

Material didactic: pentru fiecare masă câte 20-25 de jetoane din jocurile existente în comerț.

Indicații pentru organizarea și desfășurarea jocului. Fiecare echipă formată din 5-6 copii primește un coșuleț cu 20-25 jetoane reprezentând diferite obiecte cunoscute. Educatoarea va pronunța un sunet, de preferință din suunetele mai dificil de pronunțat: c, g, r, s, ș, j, ț, v, și va cere copiilor să aleagă acele imagini care corespund cuvintelor ce încep cu sunetul respectiv, de exemplu: sanie, sac, sapă, sacoșă, solniță, scafandru, scaun, scară, etc. Sau pentru g: gâscă, guler, gutuie, greblă, grădină, grâu, pentru ș: șarpe, șoșoni, șosete, șorț, șapcă, șoarece, șopârlă etc.

Copiii au un timp limitat pentru alegerea imaginilor. Pe rând fiecare copil din echipă va fi solicitat să denumească o imagine din cele alese de echipa din care face parte. Se notează pe echipe numărul răspunsurilor corecte sau a jetoanelor corect alese. În încheierea jocului se stabilește echipa câștigătoare totalizând punctele obținute de fiecare echipă.

Variante:

1) Grupa de copii se împarte în două echipe. Educatoarea indică fiecărei echipe un alt sunet. Copiii se sfătuiesc și până la semnalul dat găsesc cuvinte care încep cu sunetul dat. Apoi se dă cuvântul pe rând, copiilor din cele două echipe și se notează numărul de cuvinte corect pronunțate. Este câștigătoare echipa care totalizează cel mai mare număr de cuvinte.

2) Același joc poate avea și sarcina de a găsi alte cuvinte cu sunetul inițial sau final modificat.

De exemplu: sac-mac-rac-fac-zac

car-var-par-dar-sar-zar.

Jocurile didactice interdisciplinare

Jocul didactic interdisciplinar este o activitate în care se îmbină sarcini didactice din diverse domenii de cunoaștere, axată pe învățare, în condiții relaxante, fără conștientizarea unui efort intelectual din partea copiilor.

În jocul didactic interdisciplinar se realizează conexiuni interdisciplinare, se transferă cunoștințe și deprinderi însușite dintr-un domeniu înr-altul.e exemplu: la activități de cunoașterea mediului se pot realiza educarea limbajului, educație muzicală, educație plastică, etc.

O simplă utilizare a unor cunoștințe din diferite domenii nu constituie încă activitate interdisciplinară. Interdisciplinaritatea presupune o restructurare a cunoștințelor, aplicarea informațiilor în acțiuni utilitare, în generalizări și abstractizări.

Eficiența jocului didactic interdisciplinar constă în:

- Stimularea interesului pentru cunoaștere prin corelarea diferitelor discipline;

- Facilitarea realizării sarcinilor didactice prin elemntele de joc care creează motivația învățării;
- Preîntâmpinarea monotoniei și a plictiselii;
- Înţelegerea logică a unor fenomene științifice, a unor aspecte de viață;
- Creşterea capacităţii de aplicare practică a cunoștințelor;
- Favorizarea dezvoltării gândirii logice, a creativității, a imaginației și originalității acțiunilor copiilor.

Memorizarea este o activitate de educare a limbajului a cărei valoare formativă se centrează pe dezvoltarea memoriei logice voluntare a copiilor în corelație u procesele psihice ale vârstei lor.

Memorizarea ocupă un rol important în activitatea instructiv- educativă grădiniței, constituie un prețios mijloc de cunoaștere, de educare a limbajului, de cultivare a sentimentelor estetice și morale, de exersare a memoriei și de stimulare a imaginației creatoare.

Memoria este un proces psihic constituit din trei faze succesive: *faza de achiziţie,* (memorare), *faza de reţinere* (păstrare) și *faza de reactivare* (actualizare) cu doua momente: *recunoaşterea* si *reproducerea.* Alături de gândire, memoria stă la baza activităţii de învăţare. (*Dicţionar de pedagogie*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucureşti, 1979, p. 269.)

Memoria preşcolarilor are caracteristici specifice:

- caracterul concret-intuitiv;
- mare plasticitate;
- uşurinţa cu care copilul memorează, păstrează si reproduce ceea ce are rezonanţă afectivă pentru el (memoria este activă);
- tendinţa memorării pasive, involuntare;
- nestăpânirea proceselor de memorare.

Memorarea este procesul psihic care constă în înregistrarea şi reţinerea în memorie a informaţiilor din lumea înconjurătoare.

Memorarea poate fi mecanică şi logică, involuntară şi voluntară.

Memorarea mecanică este o formă a memorării care duce la fixarea, conservarea şi reproducerea cunoştinţelor, informaţiilor, fără a le prelucra, înţelege și integra într-un sistem.

Memorarea logică este o formă a memorării susţinută de înţelegerea relaţiilor raţionale, a cauzalităţii, a legilor etc, care privesc informaţiile ce urmează a fi păstrate în memorie. În memoria logică, gândirea este foarte activă, realizând asociaţii între date şi

integrarea lor în sisteme de ***cunoştinţe, priceperi şi deprinderi.*** Ea se opune memorării mecanice.

Memorarea involuntară sau **neintenţionată**, ca formă a memorării (prin care elementele perceptive sunt reţinute fără să existe o intenţie expresă in acest sens), este facilitată de: proprietăţile sensibile şi de conţinutul materialului („forţa lui de impresionare''), de prelucrarea lui activă, de semnificaţia materialului si scopul principal al activităţii, de factori motivaţionali/interes, încurajare publică etc./(*Dicţionar de pedagogie,* Editura Didactica si Pedagogica, Bucureşti, 1979, p. 270.)

În opoziţie cu memorarea involuntară, activă, este **memorarea voluntară** sau **intenţionată, „**caracterizată prin prezența intenţiei de a memora''; este o activitate orientată conştient spre scop, cu un efort acceptat. Acest tip de memorare este determinat de organizarea raţională a repetiţiilor şi de scheme memotehnice (ansamblu de repere ale acţiunii mintale).

Memoria se află in interacţiune si interdependență cu toate procesele psihice, însuşiri si capacităţi psihice.

Memoria are funcţie reflectorie. În comparaţie cu alte procese psihice, memoria are caracteristici specifice. Este:

- activă/pasivă;
- selectivă–adică se reactualizează ceea ce concordă cu preocupările, dorinţele, interesele subiectului;
- situaţională–în concordanţă cu particularităţile situaţiilor şi cu starea subiectului;
- relativ fidelă nu o copie a realităţii (cauzele sunt personalitatea subiectului, dar si uitarea);
- mijlocită – pentru a fi temeinică și pentru a facilita reproducerea, trebuie folosite anumite instrumente „stimuli – mijloc'': obiecte concrete, cuvântul, gândul, asociaţii de gânduri;
- inteligibilă– ceea ce înseamnă înţelegerea celor memorate si reactualizate; aceasta caracteristică relevă interacţiunea memoriei cu gândirea, relevă caracterul ei logic, raţional, conştient. Pentru memorare, se folosesc scheme raţionale, scheme memice, de exemplu: împărţirea textului în unităţi logice, înţelegerea acestora, asocierea acestor unităţi logice cu altele deja memorate, asocierea cu materialul intuitiv etc.

Valoarea istructiv-educativă a poeziilor folosite în activităţile din grădiniță

Predarea-învățarea poeziilor contribuie la lărgirea orizontului cognitiv al copiilor, la îmbogățirea reprezentărilor despre natură, depre societate, despre obiecte, contribuie la formarea deprinderii de a memora, stimulează creativitatea și imaginația. Prin intermediul poeziilor ascultate și învățate, copiii își lărgesc treptat orizontul de cunoaștere, noțiunile abstracte încep să se contureze, să devină mai limpezi. Poeziile dezvoltă vorbirea copiilor, sub aspect fonetic, prin pronunția corectă, clară a cuvintelor, sensibilizează auzul fonematic, influențează expresivitatea vorbirii copiilor, îi sensibilziează față de mijloacele artistice, îi face să înțeleagă semnificația versurilor, muzicalitatea imprimată de ritm, rimă, îi apropie de cunoașterea mai profundă a limbii române. Cu ajutorul poeziei, copiii învață să înțeleagă frumosul din artă, din natură, din viața omului, să sesizeze muzicalitatea și frumusețea limbii materne. Poezia îi emoționează, le dezvoltă percepția estetică, sentimentele estetice și le stimulează viața. Poezia are influență asupra dezvoltării personalității preșcolarilor.

Tematica poeziilor trebuie să fie variată, circumscrisă universului copiilor și adaptată atât particularităților de vârstă, cât și cerințelor învățământului preșcolar. Se poate spune că poezia pentru copii reprezintă un gen aparte. Ea poate aborda teme variate: frumusețile naturii, viața animalelor și plantelor, copilăria, aspecte ale activității oamenilor, versuri moralizatoare și satirice, fabule, legende, educație religioasă și altele.

Tipurile de activități de memorizare sunt determinate de sarcina didactică fundamentală:

- Activități de memorizare de predare-învățare, prin care educatoarea face cunoscut copiilor textul poeziei, îl explică, îl repetă cu aceștia;
- Activități de memorizare de fixare (repetare), prin care se urmărește însușirea temeinică a poeziilor predate și se consolidează deprinderile copiilor de a reproduce conștient și expresiv;
- Activități de memorizare de verificare a însușirii poeziei, a exactității reproducerii, a trăiniciei memorizării poeziilor.

Activitatea de predare-învățare a unei poezii:

- Introducerea copiilor în activitate printr-o scurtă convorbire introductivă, printr-o ghicitoare, prezentarea sub formă de surpriză a unei jucării, a unei jucării, a unui personaj, intuirea unui material adecvat, scurtă narațiune;
- Anunțarea temei, a obiectivelor, motivarea activității;
- Reactualizarea cunoștințelor anterioare, a reprezentărilor evocate de textul poeziei, familiarizarea copiilor cu conținutul acesteia;

- Dirijarea învățării, recitarea model a poeziei de către educatoare. Se poate recita poezia de 2-3 ori, expresiv, pentru a pune în valoare atât conținutul, cât și frumusețea artistică a poeziei; urmează discuții de orientare în text, cu motivațiile necesare sau expunerea narativă a conținutului de idei al poeziei;
- Obținerea performanței –învățarea poeziei se poate realiza pe fragmente sau integral; fragmentele nu vor coincide cu numărul strofelor, ci vor fi stabilite în funcție de ideile exprimate; repetarea se poate face atât individual, cât și colectiv;
- Asigurarea retenției–recitarea poeziei de către un copil, fixarea titlului, a autorului poeziei și a mesajului ei, introducerea unor cuvinte și expresii nou însușite în propoziții scurte;
- Evaluarea-se fac aprecieri individuale și colective asupra modului în care copiii au participat la activitate.

Activitatea de fixare a poeziilor

- Captarea atenției;
- Anunțarea temei și a obiectivelor;
- Reactualizarea cunoștințelor anterioare-titlul poeziei care se va repeta și conținutul de idei ale acesteia;
- Obținerea performanței-comentarea cu ajutorul copiilor a conținutului de idei și repetarea poeziei de către copii;
- Retenția – fixarea titlului, autorului și a ideilor principale;
- Evaluarea.

Activitatea de verificare a poeziilor

- Captarea atenției;
- Anunțarea temei și a obiectivelor – se comunică preșcolarilor modul în care va decurge verificarea și poeziile care vor fi repetate; numărul poeziilor verificate va fi de 4-5, grupate după tema lor;
- Reactualizarea cunoștințelor-se reamintesc titlurile poeziilor și conținutul de idei al unora dintre ele;
- Obținerea performanței – partea principală a activtății o constituie reproducerea poeziilor de catre copii, se pot alica și diferite elemente de joc (”Recită mai departe!”, ”Recunoaște poezia!”)
- Retenția – se fixează titlurile, autorii și tematica abordată;

- Evaluarea – se fac aprecieri asupra rezultatelor obținute de copii, cu evidențieri concrete.

Condițiile unei memorări optime și a realizării unei **activități de memorizare eficientă** sunt următoarele:

- Trezirea interesului copiilor pentru conținutul poeziilor supuse memorizării prin metode și procedee variate: o scurtă povestire, conversație, explicație, prezentarea unor materiale intuitive;
- Deoarece înțelegerea materialului de învățat depinde de specificul și complexitatea textului literar și de vârsta copiilor, se vor alege poezii accesibile acestora, plăcute lor, iar înțelegerea conținutului de idei al poeziei trebuie realizată pe fragmente; cuvintele noi și expresiile poetice vor fi explicate de către educatoare;
- În familiarizarea cu textul și memorarea poeziei, un rol important îl are și recitarea model făcută de educatoare; aceasta trebuie să fie clară, expresivă, însoțită de mimică și gesticulație adecvate și să le creeze emoții copiilor; expresivitatea recitării se face prin schimbarea tonului vocii, pauze logice, psihologice și gramaticale, respectarea ritmului și rimelor poeziei. Repetiția depinde de conținutul și de gradul de dificultate al poeziei, repetiția se poate face integral sau pe unități logice. Fiecare unitate logică se reproduce numai după ce au fost recitate unitățile logice anterioare. Recitarea se poate face individual, pe grupuri mici sau cu întreaga grupă; în activitatea de consolidare a memorării. Se pot utiliza procedee ca: recitarea pe roluri, îmbinarea recitării individuale cu cea colectivă, recitarea selectivă sau în lanț, prezentarea unui fragment dintr-o poezie și recunoașterea de către copii a titlului și a autorului, prezentarea conținutului de idei și recunoașterea poeziei, includerea unei poezii într-o tematică mai amplă, redarea în desen a unor aspecte ale conținutului poeziei, executarea unei mișcări imitative etc.

Exemplu

Memorizare: *Tâlharul pedepsit* de Tudor Arghezi

În cadrul activității prin prezentarea povestirii istorice *O poveste cu un stup de albine* de Dumitru Almaș, Bogdan Vodă îi arată lui Mârza, solia hanului tătar, cum au reușit albinele dintr-o prisacă să pedepsească un șoarece hoț. Avenit cu semeție ca un tâlhar, să ștrepelească mierea din stup și să se ghiftuiască cu dulceața ei. Albinele, deși micuțe, nu s-au înfricoșat. S-au unit între ele și au tâbărât asupra hoțului, l-au înțepat cu acele lor și l-au ucis. Iar acum, ca să nu miroase a hoit și să otrăvească stupul, l-au acoperit cu un strat de ceară.

Povestirea

Povestirea, ca specie epică în proză este o narațiune literară de dimensiuni reduse, care conține un fond liric. Termenul implică referiri la arta de a nara, formă esențială a genului epic. Fiind cea mai veche specie cultă, povestirea își are originea în folclor, din care a împrumutat culoarea, nostalgia pentru trecut, forța imaginativă și umorul. Scriitorul creează printr-o poveste viață, oameni. Cele mai multe povestiri sunt consacrate lumii animalelor.

Povestirea, ca metodă de învățământ, face parte din categoria metodelor expozitive și reprezintă o expunere orală, sub formă de narațiune, prin intermediul căreia sunt înfățișate fapte, evenimente și întâmplări îndepărtate, în spațiu și timp, fenomene ale naturii, peisaje geografice pe care copiii nu le pot cunoaște altfel. Această metodă este ”la ea acasă” în educația preșcolară, fiind folosită, în special, în activitățile destinate educării limbajului și dezvoltării capacităților de comunicare.

Povestirea, ca formă de activitate organizată, este un ”instrument” cognitiv, de comunicare și de expresie, cu statut de activitate obligatorie în grădiniță, cu valoare etică și estetică. Ea devine dominantă pentru activitățile de educare a limbajului. Important este locul pe care îl acordă educatoarea acestei activități în cadreul orarului zilei pentru a menține viu interesul copiilor și pentru a le putea solicita optim capacitatea de concentrare, necesară desfășurării eficiente a acestei activități.

Activitatea de povestire are valențe formative și informative. Copiii asimilează diverse informații, dar, în același timp, activitatea de povestire nu se constituie într-o ”lecție” cu informații riguroase (definiții, principii etc.), scopul ei se plasează mai mult în planul imaginației și al afectivității. Calitatea de bază a povestirii o constituie modul cum este expusă, calitatea exprimării. Aceasta este dată de bogăția formelor de stil, de ”culoarea” vocabularului povestitorului, de capacitatea lui de a pătrunde în mintea și în sufletul copiilor și de a-i face să trăiască alături de și împreună cu eroii povestirii, de a-i face să trăiască povestea, să adere la acțiunile eroului pozitiv și de a dori ca acesta să învingă spiritul rău. Povestirea le satisface astfel nevoia de cunoaștere și afectivitate, le stimulează imaginația și se constituie într-un cadru optim de exersare a capacității de comunicare

Importanța povestirii constă în faptul că:

- Le furnizează copiilor cunoștințe cu privire la cele mai variate aspecte de viață și domenii de actvitate, îi familiarizează cu natura înconjurătoare;
- Le dezvoltă procesele psihice: *gândirea logică,* datorită sccesiunii evenimentelor din poveste, *imaginația,* prin crearea unor imagini noi pe baza prelucrării reprezentărilor și a

experiențelor cognitive, *memoria,* prin reținerea desfășurării evenimentelor și expunerea lor pe ba unor procedee și mijloace specifice (pe baza întrebărilor formulate de educatoare, a unor planșe sau ilustrații), *atenția,* reținând numele personajelor, a elementelor ce apar în povești, a unor expresii sau versuri reprezentative;

- Contribuie în mod substanțial la exersarea vorbirii, la dezvoltarea limbajului, ca mijloc fundamental de preceptare și comunicare;
- Îi familiarizează pe copii cu structura limbii, cu frumusețea și expresivitatea ei;
- Are o deosebită valoare etică, contribuind la formarea conștiinței morale, a unor trăsături pozitive de caracter;
- Constituie un mijloc de educație estetică, prin utilizarea expresiilor plastice și a figurilor de stil;
- Influențează formarea personalității preșcolarului, contribuind la dezvoltarea creativității, inteligenței, caracterului aptitudinilor.

Reușita acestei activități depinde de:

- Alegerea temei;
- Gradul de accesibilizare a limbajului utilizat;
- Claritatea expunerii;
- Adaptarea conținutului la nivelul de înțelegere al copiilor;
- Asigurarea unui cadru emoțional și a resurselor emoționale pe care le stimulează educatoarea, care transmite un mesaj afectiv-atitudinal, și copilul, care răspunde la acest mesaj;
- Definirea unui moment clar de concluzionare și implicare afectiv-cognitiv-motivațională a copiilor.

Activitățile de povestire se clasifică: **povestirile educatoarei și povetirile copiilor.**

Povestirile educatoarei sunt activități de expunere orală sau lectura unor opere literare cunoscute sau elaborate de educatoare. Aceste activități se organizează cu întreaga grupă.

Tematica activităților obligatorii de povestire este foarte variată: lumea copilăriei și povestirile din viața adulților, povestiri despre viețuitoare, plante, fenomene ale naturii, povești în care elementele realiste se îmbină cu cele fantastice. Tematica abordată se diferențiază în funcție de vârsta copiilor. La grupa mică, poveștile și povestirile trebuie să fie scurte, cu puține episoade, cu limbaj accesibil, atractive, să dezvolte sentimente și trăiri pozitive. Personajele trebuie să fie cunoscute de copii, de preferat din lumea animalelor și simple ca srtuctură. Poveștile și povestirile pot să conțină versuri și dialoguri repetitive,

eventual scurte cântece. La grupa mijlocie se pot folosi povești cu episoade mai numeroase, care să-i familiarizeze pe copii cu aspecte diverse ale vieții și să le influențze comportamentul. La grupa mare povestirile devin mai complexe, cu mai multe personaje, mai reprezentative pentru o anumită categorie morală, planul real și cel imaginar contopindu-se intr-o mai mare măsură.

Educatoarea va avea în vedere ca povestirea să se desfășoare în condiții optime. Astfel va asigura:

- Audierea atentă a povestirii;
- Reținerea momentelor principale;
- Repovestirea, de către copii, a conținutului povestirii,în ordinea cronologică a faptelor;
- Completarea repovestirii cu povestirea după ilustrații;
- Alcătuirea unor enunțuri despre personaje;
- Răspunsuri la întrebări privind subiectul povestirii;
- Crearea unui alt final;
- Înțelegerea mesajului;
- Crearea unor povestiri pe teme diverse din viața cotidiană;
- Realizarea corelațiilor cu alte povestiri.

Organizarea activității de povestire presupune:

Pregătirea educatoarei pentru activitatea de povestire. Acest demers presupune:

- Selectarea și planificarea povestirilor în funcție de obiectivele instructiv-educative urmărite, dar și de nivelul grupei;
- Fixarea locului povestirii în planul calendaristic și semestrial;
- Stabilirea locului povestirii în orarul zilnic;
- Studierea din timp a textului povestirii pentru a și-l însuși temeinic;
- Pregătirea materialului didactic necesar pentru înțelegerea conținutului (imagini, planșe, păpuși);
- Elaborarea proiectului didactic.

Pregătirea grupei de copii pentru activitate:

- Crearea premiselor necesare și a condițiilor favorabile receptării povestirii;
- Asigurarea perceperii corecte și depline de către copii a celor povestite;
- Integrarea copiilor în activitate, captarea și menținerea interesului pentru activitatea desfășurată.

Desfășurarea propriu-zisă a activității de povestire:

- Introducerea în activitate;
- Așezarea copiilor pentru a recepta cât mai bine mesajul educatoarei;
- Captarea atenției printr-o convorbire în legătură cu alte povestiri, prin ghicitori, poezii, cântece, introducerea unui element surpriză sub formă de păpușă, siluetă, copil îmbrăcat, includerea poveștii intr-o serie de povești, reamintirea unor personaje.

Expunerea povestirii de către educatoare:

- Anunțarea titlului și a autorului poveștii;
- Expunerea propriu-zisă;
- Pentru ca povestirea să fie mai atractivă se pot utiliza planșe, machete, păpuși, siluete, înregistrări etc.

Pe parcursul povestirii se va urmări:

- Evidențierea succesiunii evenimentelor;
- Stabilirea locului și timpului de desfășurare a evenimentelor;
- Accentuarea asupra personajelor principale, în special prin interpretarea, pe parcursul povestirilor, a rolului fiecărui personaj printr-un limbaj nuanțat, expresiv, prin ton, pauze, mimică;
- Insistarea asupra unor pasaje mai importante;
- Evidențierea unor trăsături pozitive sau negative ale personajelor;
- Accentuarea unor cuvinte noi sau expresii care vor îmbogăți vorbirea copiilor;
- Utilizarea unor procedee pentru valorificarea mesajului etic al povestirii.

Încheierea activității.

- Fixarea conținutului povestirii;
- Se vor fixa titlul și mesajul poveștii;
- Se vor prezenta și discuta, pe baza unor imagini, momentele principale ale povestirii;
- Se vor fixa personajele principale;
- Se vor reliefa aspectele sau personajele care le-au plăcut.

Succesul unei activități de povestire depinde de respectarea unor cerințe specifice:

- Momentul captării atenției este foarte important; educatoarea poate folosi metode și procedee diverse în funcție de vârsta copiilor și de subiectul poveștii; se pot utiliza jucării, siluete de personaje, marionete de la teatru de păpuși, un cadru de poveste sau se poate utiliza o conversație liberă;

- Expunerea poveștii de către educatoare trebuie să fie clară, accesibilă și expresivă pentru a capta și menține atenția copiilor pe toată durata expunerii;
- Expresivitatea vorbirii se realizează prin: modularea vocii, schimbarea ritmului vorbirii pe parcursul expunerii, pauze logice, psihologice și gramaticale, accentuări și scăderi ale intensității vocii, repetiții, mimică și gesticulații;
- Expunerea poveștii de către educatoare va fi însoțită de planșe, imagini, siluete, diafilme, casete etc. realizate bine din punct calitativ și expresiv;
- Expunerea trebuie adaptată nivelului de înțelegre al copiilor, păstrându-se însă stilul autorului și cuvintele mai vechi și mai puțin utilizate astăzi;
- Pentru explicarea cuvintelor și expresiilor noi, necunoscute de copii, firul expunerii nu trebuie întrerupt, ci educatoarea va folosi după rostirea cuvintelor și expresiilor noi, sinonime și expresii echivalente pe are copiii deja le cunosc;
- Fixarea conținutului poveștii se poate realiza prin reținerea momentelor principale ale acesteia și prin precizarea personajelor principale cu trăsăturile lor reprezentative;
- Retenția și transferul noilor cunoștințe se poate realiza prin referiri la alte povești care au același mesaj, sau prin mimarea unor acțiuni ce definesc anumite personaje alese de copii, sau prin redarea prin desen a unor secvențe din poveste ori găsirea unui alt final poveștii (M. Lespezeanu, 2007, p.86).

Povestirile copiilor. Preșcolarii învață să-și exprime liber și cu ușurință impresiile despre poveștile sau basmele audiate, cât și să reproducă conținutul acestora. Poveștile copiilor îmbracă diferite forme: *repovestirile, povestirea după modelul educatoarei, povestiri cu început dat, povestiri după un plan, povestirile despre jucării.*

Repovestirea. În repovestire copiii sunt solicitați de către educatoare să reproducă conținutul unor poveşti, povestiri sau basme audiate anterior, în scopul formării deprinderilor de a expune cursiv și logic un șir de evenimente, de a-și exersa limbajul contextual și monologat. Dacă la povestirea educatoarei activitatea este centrată pe cadrul didactic, la repovestire ea este centrată pe copil, având ca element fundamental consolidarea povestirii. Reușita activității de repovestire este condiționată de modul în care și-au însușit copiii povestirile educatoarei. Prin această activitate educatoarea poate realiza: controlul asupra gradului în care copii cunosc conținutul poveștii; aprecieri privind modul în care preșcolarii reușesc să reproducă cât mai fidel faptele prezentate în povești și succesiunea lor; încurajarea copiilor în redarea conținutului, în formularea enunțurilor; corectarea greșelilor de exprimare sau de conținut; solicitarea copiilor în repovestire în funcție de particularitătile.

Structura unei activități de repovestire poate fi următoarea:

- Captarea atenției;
- Reactualizarea cunoștințelor: se specifică titlul și autorul poveștii ce va fi repovestită și a altor povești cunoscute;
- Enunțarea obiectivelor într-o manieră accesibilă;
- Dirijarea învățării-momentul în care copiii repovestesc pe baza unui material ilustrativ, a unui plan sau prin repovestire liberă, mai întâi cu ajutorul educatoarei, apoi singuri;
- Asigurarea retenției-se fixează titlul poveștii și autorul;
- Evaluarea-se fac aprecieri asupra calității răspunsurilor.

Repovestirile joacă un rol important în pregătirea preșcolarului pentru activitatea școlară: îi învață cu tehnica memorării și a reproducerii; îi obișnuiește cu limbajul contextual; îi formează deprinderi de a se exprima liber, cursiv și logic; îi îmbogățește vocabularul activ cu cuvinte și expresii noi.

Activitatea de repovestire poate fi realiată sub diferite forme:

Repovestiri pe baza unui material ilustrativ (planșe, tablouri, machete), organizate astfel: anunțarea subiectului; reamintirea pe scurt a conținutului; reproducerea povestirii pe episoade, în ordinea prezentării materialului; completarea povestirii și de către copii.

Repovestiri pe baza unui plan verbal: planul verbal constă în delimitarea de către educatoare a principalelor secvențe care urmează să fie prezentate de către copii;planul verbal poate fi expus sub formă enunțiativă sau interogativă; întrebările îi ajută pe copii să-și reamintească întregul conținut al povestirii și să-l redea în ordine logică.

Repovestirea liberă se caracterizează printr-o mare libertate a imaginației copiilor. Ei repovestesc în funcție de preferință și de receptarea afectivă. Este necesar să se asigure totuși o succesiune logică și să se acorde atenție exprimării corecte și nuanțate.

Reușita activității de repovestire depinde de respectarea următoarelor cerințe:

- Înainte de organizarea unei activități de repovestire, educatoarea trebuie să fi realizat povestirea respectivă; la grupele mici, povestirea trebuie realizată de mai multe ori, educatoarea respectând fidelitatea față de prima versiune;
- Reproducerea unui text literar trebuie să fie exactă, fără omisiuni, cu mijloace lingvistice proprii, corecte din punct de vedere fonetic, lexical și gramatical;
- Materialul didactic folosit (planșe, tablouri, ilustrații) va reda întocmai scenele din poveste, va fi atractiv pentru copii și bun din punct de vedere calitativ;

- Întrebările puse copiilor de către educatoare vor fi formulate într-o manieră accesibilă și astfel încât să implice un răspuns elaborat; la grupa mare, unele întrebări pot solicita explicații și aprecieri ale faptelor personajelor;
- La grupele mici și mijlocii, repovestirea trebuie să aibă suport ilustrativ, ajungându-se ca la grupa mare să se stimuleze repovestirea liberă, fără suport vizual și plan de întrebări;
- Folosirea unor metode și procedee variate: recompunerea din fragmente a unei imagini din poveste (cu puzzle sau cuburi), redarea prin desen a unei scene din poveste sau a unui personaj, folosirea unor machete, decoruri, marionete, măști etc., compararea sub aspectul trăsăturilor a unor personaje din povești diferite, caracterizarea unui personaj care apare în mai multe povești etc.;
- Încurajarea copiilor în a folosi cuvinte și expresii din textul literar, formule de debut și de final din povestiri;
- Activizarea cât mai multor copii în activitățile de repovestire; fiecare episod din povestire poate fi repovestit de către un copil, apoi unul sau doi copii repovestesc integral (M. Lespezeanu, 2007, p. 89).

Povestirea după modelul educatoarei. Aceste povestiri stimulează imaginația și exprimarea copiilor. Subiectul povestirii oferit ca model de educatoare trebuie să fie simplu și clar, cuprinzând întâmplări apropiate de experiența de viață și de preocupările copiilor.Structura unei astfel de activități cuprinde: povestirea-model a educatoarei; realizarea de către copii a unei povestiri asemănătoare, de obicei un eveniment trăit de ei; aprecierea povestirii.

Tematica povestirilor create de copii după modelul educatoarei poate fi legată de fapte cotidiene, întâmplări, momente trăite de copii, de familia acestora sau de prieteni, întâmplări din viața animalelor.

Povestiri cu început dat. Povestirea cu început dat prefigurează debutul unei povești pe care copilul o continuă după un plan creat independent, din imaginație. Metoda stimulează intens creativitatea, imaginația, limbajul și gândirea, oferind satisfacții sporite povestitorului.Specificul acestei activități constă în schimbarea rolului copiilor: din ascultători ei devin povestitori care trebuie să continuie povestirea începută de educatoare.

Pentru a realiza astfel de povestiri, partea de început prezentată de educatoare trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să conțină expoziționea (locul, timpul acțiunii, personajele principale); să se oprească după prefigurarea intrigii; continuarea povestirii va fi precedată de o conversație cu rolul de a-i orienta pe copii spre diverse direcții de desfășurare a acțiunilor, pentru a-i incita în găsirea diverselor soluții, pentru a le stimula imaginația.

La final se vor discuta, analiza și evalua toate povestirile create de copii, subliniind originalitatea, creativitatea fiecăruia și evidențiind-o pe cea mai reușită, cea care va constitui un model pentru viitoarele povestiri ale preșcolarilor. O astfel de activitate se structurează în modul următor: prezentarea începutului povestirii de către educatoare (expoziţiunea și intriga); continuarea povestirii; analiza și aprecierea povestirii de către educatoare.

Povestiri după un plan. Povestirile copiilor după un plan pot îmbrăca două forme:povestiri imaginând întâmplări specifice basmului și povestiri cu subiecte din viața cotidiană. Acestea sunt activități în care copiii compun și expun, într-o manieră relativ personală, întâmplări, aspecte, fapte legate de viață, de anumite personaje. Structura unei astfel de activităţi cuprinde: scurtă convorbire pe tema aleasă, în care să se constituie și planul povestirii; anunțarea titlului povestirii; prezentarea planului propriu-zis; povestirea pe baza planului; aprecierile educatoarei.

Vor fi antrenați în activitate cât mai multi copii, iar intervențiile educatoarei se vor limita la a corecta expunerea copiilor și la a-i conduce spre un final plauzibil.

Povestirile despre jucării. În aceste povestiri contribuția copiilor este mult mai mare. Ei sunt puși în situația de a închega o narațiune simplă, de a realiza o înlănțuire logică a evenimentelor, de a găsi o formă de exprimare proprie. În jurul eroului principal „jucăria", copiii țes narațiunile lor .Jucăriile sunt personificate. Copilul creează o altă lume, paralelă cu a oamenilor. Această formă de activitate stimulează în cel mai înalt nivel imaginația copilului. De aceea vor fi solicitați cât mai mulți preșcolari să creeze povestiri.

Structura povestirii despre jucării cuprinde: pregătirea activității e povestire; anunțarea titlului activității; convorbirea pe tema respectivă; compunerea povestirii de către copii; aprecieri asupra povestirii copiilor.

Convorbirea. Convorbirea reprezintă un mijloc important de educare a limbajului, o modalitate de activizare a vocabularului copilului preșcolar, constituind un bun exercițiu de exprimare prin cuvinte adecvate, într-o formă gramaticală corectă, cultivând vorbirea contextuală și logică. Constituie un procedeu care contribuie la fixarea, precizarea, aprofundarea, sistematizarea și verificarea cunoștințelor.

În grădiniță, convorbirea se desfășoară ca activitate frontală, dar în același timp se pot organiza și convorbiri libere cu un număr restrâns de copii, în diferite momente ale zilei.

Convorbirea, ca activitate frontală, contribuie prin intermediul metodei conversației la creșterea calitativă a posibilităților de exprimare corectă a copiilor. Întrebările educatoarei sunt un exemplu de exprimare corectă a numărului și cazurilor la substantive, în flexionarea verbelor, în folosirea corectă a celorlalte categorii gramaticale.

Acest tip de activitate îi obligă pe copii să folosească adecvat cuvintele, să-și controleze vocabularul, să caute cuvinte potrivite pentru a reda într-o formă corectă cele gândite. Totodată, îi ajută pe aceștia la formarea unui complex de deprinderi de exprimare corectă necesare atât în conversația uzuală, cât și în activitatea școlară.

Convorbirea facilitează actualizarea și sistematizarea cunoștințelor, clasificarea lor, stimulează exprimarea independentă a copiilor, activizează potențialul intelectual al preșcolarilor (gândirea, imaginația, memoria), contribuie la formarea reprezentărilor. Această formă de activitate este considerată, din punctul de vedere al structurii, apropiată de lecția desfășurată în școală.

Convorbirile se pot **clasifica** astfel:

1). După sarcina didactică: *Convorbiri pentru fixarea cunoștințelor:* se desfășoară după alte tipuri de activități. În cadrul lor se subliniază ideile mai importante ce s-au desprins din cunoștințele predate; pot fi utilizate și pentru repetarea unor cunoștințe anterioare sau aplicarea lor în situații diferite.

Convorbiri pentru sistematizarea cunoștințelor; se aplică în scopul reluării cunoștințelor într-o nouă manieră, al efectuării unor concluzii parțiale sau finale, al integrării cunoștințelor anterioare în structuri logice din ce în ce mai largi, al transferului în contexte noi;

Convorbiri pentru verificarea cunoștințelor; prin acest tip de convorbire se urmărește surprinderea gradului de înțelegere, de receptare a celor predate, a modului în care au fost însușite, precum și capacitatea de a reproduce, explica și aplica cunoștințele însușite;

1) După conținut:

- *Convorbiri pe teme sociale;*
- *Convorbiri pe teme referitoare la natură;*
- *Convorbiri pe teme din viața cotidiană a copilului sau adultului;*
- *Convorbiri pe teme ce oglindesc opere literare cunoscute de copii.*

Activitățile de convorbire se planifică la perioade mai lungi de timp, după ce, înprealabil, se desfășoară activități de observare, povestire, lectură după imagini, jocuri didactice, după un ciclu de activități cu aceeași temă, pentru a sintetiza cunoștințele copiilor, pentru a verifica cunoștințele dobândite în legătură cu o categorie de obiecte, activități sau fenomene.

Eficiența activității de convorbire este determinată de respectarea unor **cerințe** specifice:

- Tema supusă convorbirii trebuie să fie accesibilă și atractivă, să corespundă intereselor copiilor, să se bazeze pe cunoștințele și experiența anterioară a acestora;

- Prin activitățile de convorbire, educatoarea trebuie să accentueze caracterul formativ al temei propuse;
- Este necesară elaborarea unui plan de întrebări adecvat temei, care să pemită concluzii parțiale sau finale;
- Planul de întrebări poate fi comunicat copiilor la începutul discuției sau pe parcurs, iar copii pot fi antrenați în construirea planului de întrebări;
- Întrebările diferă în funcție de scopul activității.

În convorbirile de verificare se folosesc cu precădere întrebări de enumerare și de reproducere a unor evenimente sau acțiuni; în convorbirle de sistematizare se folosesc întrebări care solicită operațiile gândirii și evidențiază cauzalitatea; în convorbirile de evaluare predomină întrebările prin care se motivează fenomenele și acțiunile; în orice activitate de convorbire întrebările trebuie să fie accesibile, să vizeze experiența de viață a copiilor și să fie formulate simplu și corect.

Pentru introducerea în activitate și formularea concluziilor parțiale și finale se folosesc variate metode și procedee: ghicitori, proverbe, poezii, cântece, scurte povestioare, planșe, diapozitive, reconstituiri de tablouri și machete, elemente de joc, dramatizări etc.; activizarea tuturor copiilor care participă la convorbire, prin trezirea și menținerea interesului pentru tema pusă în discuție; educatoarea va acorda o atenție sporită celor emotivi, timizi sau celor care tind să monopolizeze discuția (M. Lespezeanu, 2007, p.100)

Lectura după imagini

Lectura după imagini este o formă comună, obligatorie de activitate instructiv-educativă, ce solicită intens reprezentările copilului, experiența lui de viață, capacitatea sa de a folosi în mod independent cunoștințele dobândite în diferite ocazii referitoare la mediul social și natural, transpuse în actul vorbirii. Este o activitate specifică copilului preșcolar. În cadrul acestei actvități accentul se pune pe analiza, descrierea și mai ales pe interpretarea datelor și acțiunilor înfățișate de ilustrații.

Lectura după imagini dă prilej de exersare a unei exprimări corecte, fluente, logice prin combinarea memoriei vizuale cu cea auditivă. În plus, lectura după imagini lărgește orizontul de cunoaștere, cultivând expunerea spontană, corectă din punct de vedere gramatical. Așa cum adultul citește textul scris, copilul citește imaginea, adică primește un mesaj, se exprimă pe baza lui și comunică.

Desfășurarea activității include două componente: *observarea dirijată a imaginilor și dezvoltarea capacităților de receptare și exprimare a mesajelor.* Prima componentă constă în

perceperea organizată și dirijată de către educatoare a imaginilor pe baza analizei, sintezei și generalizării datelor, prin evidențierea relațiilor dintre elementele constitutive ale imaginilor. Percepția se realizează prin metoda conversației, pornind de la elementele cunoscute de copii, de la experiența lor cognitivă pe baza acestora se realizează noile achiziții. Capacitățile de receptare și exprimare se realizează concomitent cu perceperea imaginilor. Copiii trebuie să descrie imagini, să le analizeze, să le interpreteze într-un limbaj propriu. Pe În organizarea și desfășurarea activității, educatoarea va urmări drept **scopuri și obiective:** să-i deprindă pe copii să priceapă în mod sistematic mesajul ilustrațiilor, să deducă tema și să înțeleagă conținutul acesteia printr-un proces mintal de analiză și sinteză; să precizeze, să corecteze și să adâncească procesul instruirii independente și să-i ajute pe copii să se ridice la generalizări; să activizeze, să precizeze și să îmbogățească vocabularul copiilor, să-i deprindă să se exprime corect, coerent și expresiv; să dezvolte la copii unele trăiri afective, morale și estetice, generate de conținutul materialului ilustrativ folosit.

Ca **modalităţi de utilizare a imaginilor** avem: lectura după o imagine fixă; lectura după un șir de imagini, care reprezintă momentele acțiunii; lectura după imagini selective, care reprezintă momentele esențiale ale acțiunii; lectura după imagini.

Imaginile folosite trebuie să corespundă, prin conținut și calitate, intereselor de cunoaștere ale copiilor și să indeplinească următoarele *cerințe:* să respecte adevărul științific; să corespundă vârstei, din punctul de vedere al conținutului; să posede suficiente detalii pentru a forma reprezentări corecte și complete despre problema studiată; să ofere o imagine clară asupra realității pe care o reprezintă; să faciliteze transmiterea mesajului prin elementele care o compun; să stârnească atenția prin calități estetice deosebite.

Tematica lecturii după imagini

Cerința principală se referă la alegerea conținutului tematic al imaginilor. Ele pot reprezenta fenomene din natură, aspecte din viața oamenilor, a animalelor, din frumusețile naturii, despre anotimpuri sau pot reda secvențele unei povestiri.

În desfășurarea activității de lectură după imagini se vor parcurge următoarele **etape**:

- Introducerea copiilor în activitate, care se poate realiza printr-o scurtă convorbire pregătitoare, o ghicitoare care să conțină elemente din tema care urmează, o poezie scurtă, un personaj care să introducă imaginile etc.;
- Reactualizarea cunoștințelor anterioare;
- Anunțarea temei;

- Dirijarea învățării-citirea tabloului (analiza, descrierea, interpretarea lui: se începe cu enumerarea liberă a elementelor compoziționale, după care se trece la analiza detaliată a acestuia pornind de la grupul compozițional central. Acest moment se desfășoară sub forma convorbirilor dintre educatoare și copii. Totodată, se realizează unele sinteze parțiale asupra datelor analizate, prin intermediul expunerii narative și descriptive);
- Obținerea performanței-povestirea de către copii a conținutului imaginilor, efectuarea unei sinteze, stabilirea unor concluzii, propunerea unui titlu potrivit;
- Retenția-fixarea conținutului discutat, interpretarea unui cântec, poezii cu același conținut;
- Evaluarea-se fac aprecieri asupra capacității copiilor de a expune în cuvinte proprii ideile din imaginile prezentate, eventual se vor da anumite titluri tablourilor.

BIBLIOGRAFIE

Barbu, H. ; Popescu, E.; Şerban, F.(1990**)** - *Activităţi de joc şi recreativ distractive*, Bucureşti;

Bădica, Tatiana(1979) - *Exerciţii pentru dezvoltarea vorbirii preşcolarilor*, E. D. P., Bucureşti;

Bădica, T.; Duțu, Olga; Marinescu, E(1974) - Jocuri didactice pentru cunoaşterea mediului şi dezvoltarea vorbirii, E. D. P., Bucureşti;

Băjenaru, Lenuța(1976) - Contribuţia jocului didactic la dezvoltarea limbajului în învăţământul preşcolar, Bucureşti;

Bratu, B. (1997) - Preșcolarul și literatura. E.D.P. București;

Brehen, S.Gongea, E. Ruiu, G. Fulga, M. Ghid metodic pentru învățământul preșcolar. Editura Arves, Craiova;

Cerghit, Ioan (1997) Metode de învățământ. Ediția a III-a, revizuită și adăugită. Editura Didactică și Pedagogică R. A. Bucureşti;

Cerghit, Ioan (2005) Metode de învățământ. E.D.P.București

Cozman, Maria(1981) - Modalităţi pedagogice de stimularea comunicării, în: Revista de pedagogie, Bucureşti;

Cucoș, Constantin (2006) – Pedagogie, ediția a II-a revizuită și adăugită. Editura Polirom;

Dogaru, Zoe(2009) - Jocuri didactice pentru educarea limbajului în învăţământul preprimar Aramis;

Dumitrana, M. (1999) - Educarea limbajului în învățământul preșcolar; vol. 2, Comunicarea scrisă, Ed. OK! Didactic;

Dumitrana, Magdalena(1999) - Educarea limbajului în învăţământul preşcolar, vol. I, Comunicarea orală, Editura Compania, Bucureşti;

Gherghina, D.; Oprescu, N.(2007) - Metodica activităţilor instructiv-educative în învăţământul preprimar, Editura Didactică NOVA, Craiova;

Ionescu, M. Radu, I(2001) - Didactica modernă. Editura Dacia, Cluj-Napoca. Ediția a-II-a revizuită;

Mitu, F.; Antonovici, ŞT.(2005) - Metodica activităţilor de educare a limbajului în învăţământul preşcolar, Editura Humanitas, Bucureşti;

Piajet, J.(1976) - Naşterea inteligenţei la copil, Bucureşti, E. D. P.;
Pintilie, M. (2002). Metode moderne de învățare-evaluare. Editura Eurodidact, Cluj-Napoca;
Sălăvăstru, Dorina (2006)- Psihologia educației. Editura Polirom, Iaşi;
Surdu, Ioan; Şova, Simica(1995) - Educaţia limbajului în grădiniţă, E. D. P.; Bucureşti;
Şchiopu, Ursula, Verza, Emil(1995) - Psihologia vârstelor, Bucureşti, E. D. P. ;
Şchiopu, Ursula(1997) - Dicţionar de psihologie, Editura Babel;
Ștefănescu, Cornelia(2009) Didactica activității instructiv-educative în grădiniță. Editura Terra, Focșani;
Taiban, M. (1968)- Cunoașterea mediului înconjurător și dezvoltarea vorbirii. Metodică. Editura Didactică și Pedagogică, Bucureşti;
Taiban, M. (1968) Jocuri didactice pentru grădiniţele de copii. E.D.P. București
Taiban,M.; Petre,M.(1976) -Jocuri didactice pentru grădiniţa de copii, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti;
Tomșa, Gh.; Oprescu, N.(2007) - Bazele teoretice ale psihologiei preşcolare, Editura V&I INTEGRAL Bucureşti;
Vascu, Teodora; Pintilie, Elena (1994) - Jocuri didactice pentru însuşirea corectă a limbii române de către preşcolari, E. D. P., Bucureşti;

ISBN 978-630-95356-3-4